

lluc

maig-juny 78

n.º 679

50 pts.

**Mallorca:
del centralisme
a la comarca**

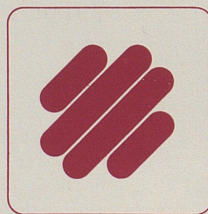
Ordenació del territori (i II)

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA
BANC INDUSTRIAL
DE CATALUNYA

A les Balears: PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA
CAMPOS · MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES

MAIG - JUNY 78

LLUC

Revista bimestral, n.º 679

Any LVIII

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores
Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà
Caps de Redacció: Josep M. Llopart i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 300 ptes. anuals
Estranger: 350 ptes. anuals
Preu de l'exemplar: 50 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imprimeix: taller gràfic ramon
Balmea, 39 - Tel. 25 44 32
Dipòsit legal: P. M. 276-1958

= Sumari =

En aquest número, prossegum el tema de l'**ORDENACIÓ DEL TERRITORI** (i II). per això recordam breument el sumari del número 678, que feia referència a aquest tema:

Mallorca, un territori desordenat, per M. Pastor, C. Picornell i A. Quintana.

Autopista i territori, per Josep Palau i Lloveras.

Dàrsena, no. Un clam popular contra la dàrsena petroliera, per J. Carbonero.

Recull d'articles publicats a LLUC sobre aquest tema des de 1970.

Pollució marina a les Balears, per G. Mateu.

Les comarques: el camí cap a un poder popular, per X. Garcia-Cassanyes.

Pàg.

- 2 CORREU:** Sobre les escoles d'E.G.B. a pobles petits. Sobre noms topònims. **Nota de l'Obra cultural Balear referent al programa informatiu de TVE sobre les Illes.**
- 4 EDITORIAL: Ala fi, la pre-autonomia.** Comentari a l'arribada del no tan desitjat decret i la seva curta volada.
- 5** Bartomeu Barceló, **Territori i dependència.**
- 7** Bartomeu Colom, **Cap a la comarcalització de Mallorca.** Diverses propostes amb la seva justificació, àmpliament il·lustrada amb mapes.
- 11** **Les comarques balears**, interessant estudi de Vicenç M. Rosselló i Verger, que examina les propostes fetes anteriorment i en dona una d'alternativa. També àmpliament il·lustrada amb mapes.
- 15** **Consideracions entorn de territori i economia a Mallorca**, per Lluís Aspiroz.
- 17** **L'ecòleg i l'ordenació del territori**, per Joan Mayol Serra.
- 19** Una crida per apuntar-se i desenrotllar la **Societat mallorquina d'Ordenació del Territori (SMOT)**, i butlletí d'inscripció.
- 21** Enguany el Premi **OSSIAN** va ser concedit a Francesc de B. Moll per «haver assegurat èxemplarment la pervivència de la llengua i de la literatura de la seva pàtria». Li fou concedit públicament el premi el propassat 21 d'abril. Moll contestà amb un **discurs de gràcies**, graciosament redactat en versos catalans.
- 23** **1906: Un any d'afirmació de catalanitat dels intel·lectuals mallorquins**, per Francesc Serra de Gayeta. Unes dades històriques que avui en dia tenen el seu ressò i exemplaritat.
- 27** **L'ESGLÉSIA NOSTRA. Trenta capellans parlen d'autonomia**, per Joan F. March. És una introducció al document sobre **Església i autonomia** que un grup de capellans que es reuneixen cada primer dimarts de mes va redactar. També en publicam un extracte, que dos diaris de Ciutat reproduïren pel mes d'abril íntegrament. És una presa clara i ferma de la postura que l'Església de Mallorca hauria d'adoptar sobre un problema tan viu del nostre poble.
- 30** **La senyera de la discòrdia.** És un tercer article de Gabriel Bibiloni sobre la senyera de les quatre barres, motiu de controvèrsia a les planes d'aquesta revista. Aquest article respon al que J. Segura va publicar a LLUC en el n.º 677.

Correu

Necessitat de la permanència o reapertura en els pobles petits o barriades de les escoles unitàries i les graduades incompletes per a impartir la primera etapa d'E. G. B.

Des de fa uns quants anys, pobles i barriades de Mallorca s'han quedat sense la seva escola, per un senzill tràmit burocràtic unificador que les ha suprimides.

¿Què suposa que un poble com S'Arracó, Es Port d'Andratx, Fornalutx, Biniaraix, Es Port de Sóller, Sa Porrassa, Son Serra de Marina, etc... es quedin o no tinguin escola?

Suposa molt:

A) PER RAONS SOCIALS:

1.—Tota comunitat o poble petit que perd o no té els seus serveis bàsics (escola, metge...) està condemnat a curt o a llarg termini a desaparèixer com a lloc de convivència i es converteix cada vegada més en un poble o barriada-dormitoris i mort durant el dia.

2.—L'única font cultural en els pobles petits són les Escoles Unitàries o les Graduades Incompletes, per tant és de vital importància sòcio-cultural el que es mantinguin obertes.

3.—Per desprestigiar i anar matant un poble no hi ha res millor que llevar-li els seus nins, futurs habitants-ciudadans d'aquests pobles, fet que pot explicar el per què els joves no hi vulguin tornar (descens de la població).

4.—Les grans concentracions van en contra del conceptes de gratuïtat de l'ensenyament, ja que part del pressupost mensual dels pares se'n va en pagar l'autocar o transport i els menjadors escolar, coses que no haurien de fer si hi hagués escola en el seu poble.

5.—Alluny els nins petits de la seva família i comunitat per fer-los estar més de vuit hores del dia dins una gran concentració escolar, mentre la societat parla dels drets humans i dels drets de l'infant.

6.—Aquests grans grups escolars a un altre poble van en contra de l'autonomia econòmica dels petits ja que uns doblers que quedarien beneficiant al poble, se'n van a una altra comunitat que és la de l'escola gran que rep els nins (per pagar uns serveis que seran del poble gran).

B) PER RAONS EDUCATIVES:

1.—Les grans concentracions escolars generen unes mesures repressives quant a ordre i disciplina, que més semblen una presó o un quarter, que un centre educatiu.

2.—A les grans concentracions escolars (de 16, 20, 24... unitats), el nin se sent

perdut i estret dins patis i edificis amb 400, 600, 800 i fins i tot 1.000 al.lots; fet que limita la seva mobilitat, espontaneïtat, i capacitat creadora, que demana moltes vegades espais oberts i flexibilitat de trànsit. Total: un anonimat monstruós!

3.—Les petites escoles afavoreixen la convivència amb el poble.

4.—Moure molta gent a un grup escolar, es físicament esgotador i perillós per als mestres i nins.

5.—Les Escoles Unitàries i les Graduades incompletes fan conviure nins de diferents edats, cosa que els enriqueix educativament, possibilitant que cada nin aprengui al seu ritme, i no al ritme d'un programa que ha de servir per a tots. Seria una recuperació efectiva i no forçada.

6.—L'objecció pedagògica, que es pot exposar, que sortiran menys preparats els nins de les escoles petites, perquè estan agrupats alguns cursos dins la mateixa aula, creim que pedagògicament no és vàlida. L'ensenyament a la 1.ª etapa d'E.G.B. està molt globalitzat, permet ajuntar nivells, i la seva estructura no és de continguts independents, sinó relacionats entre si, com ho ha demostrat la psicologia moderna (J. Piaget, H. Wallon, etc.).

7.—Centralitzat com està actualment tot l'ensenyament, es fa gairebé angüniós fer equips de treball a escoles grans, entre molts de mestres amb interessos diferents, fruit d'uns «concursos de traslados» que no tenen en compte objectius educatius comuns, i que poden ignorar les necessitats i la realitat del nostre país.

8.—Tota escola massa carregada de classes i alumnes, veu augmentada la feina burocràtica i organitzativa, el que fa que els mestres vegin acurats el temps que dedicarien a activitats educatives.

Com solucionar-ho?:

a.—MANTENIR O/I TORNAR OBRIR LA 1.ª ETAPA D'E.G.B. EN ELS POBLES PETITS I BARRIADES.

b.—DOTAR D'UN MOBILIARI I MATERIAL PEDAGÒGIC I DIDACTIC SUFICIENTS I ADEQUATS A LES NECESSITATS D'AQUESTS PETITS CENTRES.

Tot això emmarcat naturalment dins un àmbit de gestió democràtica a on els pares, nins, mestres i entitats públiques col.laborin i participin directament amb els aspectes i necessitats sòcioculturals dels poble o barriada. Es a dir l'escola no ha de ser unes parets tancades, sinó un focus d'animació cultural, social i educativa.

Si es pretén acabar amb un poble no hi ha com llevar-li la seva escola pública; fer-la de mala qualitat i de forma autoritària (amb mestres solament «funcionaris de ses cinc horetes»; o dictadors que despreïen el poble o barriada).

POBLE QUE ES QUEDA SENSE ESCOLA ES POBLE QUE MORIRA!!

Jaume Albertí (Mestre estatal a l'escola Unitària Mixta de Deià).

Ramon Bassa (Mestre estatal del C.N.M. Joan Capó de Son Gotleu —Ciutat—. Llicenciat en Pedagogia i PNN de l'Escola de Formació del Professorat d'E.G.B. de les Balears).

Ciutat o Palma?

Sa Pobla o La Pobla?

Etimologia de «xueta»

Sr. Director de la Revista LLUC: Li escric la present carta per fer-li unes quantes preguntes sobre coses de la nostra llengua que tenc dubtoses i li agrairia que la publicàs a la revista per si qualcú més també ho vol saber. Pens que tal volta en aquesta nova etapa de relançament seria bo incloure una secció consultori sobre coses de la nostra cultura.

Les preguntes que vull fer són les següents:

1er.—En els noms de pobles o llocs de Mallorca que comencen amb l'article salat (es, sa, ses i ets) o també potser amb l'article normal i literari a l'hora d'escriure'ls, com ho hem de fer? Hem de posar l'article (amb majúscula o amb minúscula) o no l'hem de posar. Em referesc en casos com per exemple en els rètols de les carreteres o en altres semblants. Jo tenc la tendència de posar-los així Sa Pobla, Sa Vileta, Sa Casa Blanca, Es Coll d'en Rabassa, Es Pla de na Tesa, Ets Hostalets, S'Indioteria, etc., etc. Tots aquests articles, en parlar, els hi posam, encara que recentment es comença a observar que se suprimeixen en algun cas especial. P. Ex.: En el cas de Sa Casa Blanca hi ha certa gent que s'ha avesat a dir Casa Blanca quasi sempre, cosa que supòs que està mal dita.

Dins aquest context he vist escrit moltes vegades «La Ciutat de Mallorca» en lloc de «Ciutat de Mallorca», cosa que a mi em sembla incorrecta perquè nosaltres mai hi posam l'article quan l'anomenam. I ja que parlem de «Ciutat» voldria saber si com a nom de la capital està ben dit o li hem de dir «Palma». En això ho deman per mor d'un petit escrit al diari Balears a la secció que per mi es diu «Aquí la Notícia» en el qual es recriminava un locutor barceloní per dir «Ciutat de Mallorca» i no «Palma».

2on.—En el Municipi de Ciutat (jo ho dic així) hi ha un petit poble que la gent quan l'anomena, sol pronunciar (pens jo) «ES PITLARI» o «ES PIL·LARI». Ara bé, com s'ha d'escriure? Jo crec que s'hauria de posar «Es Pilarí» i en aquest cas el nom vendria de PILAR, però no ho sabria defensar. Qualcú em pot ajudar?

3er.—En el número de Gener-Febrer passat de la revista hi surt un article sobre els xuetes que comença dient: «...xuetes, nom derivat del català =jueu= i no de =xuià= com vol l'opinió popular». Ho retrec perquè no fa molt de temps i a causa del programa de TVE «Lengua Viva» [crec que es diu així], sortí cosa d'això i que motivà una contesta del Departament de Català i alguns altres de la nostra Facultat de Filosofia i Lletres que em sembla que deia (ara jo no ho juraria) que xueto i/o xueta venien de xuià i no de jueu. Per altra banda he con-

sultat el Diccionari Alcover-Moll i aquest dona la raó als autors de l'article «El grup actual de xuetes mallorquines». La veritat és que ara ja no ho entenc i m'agradaria que qualcú m'ho explicàs.

Perdonin l'extensió de la carta i moltes gràcies per endavant. I ja només em resta dir-los que és molt important que la revista LLUC continuï per a la nostra cultura encara que pens que s'hauria de cercar una línia més popular, precisament perquè pugui arribar a més gent.

I ara ja sense res més que dir-los, aprofit l'avinentesa per saludar-los atentament i acomiadar-me de tots vosaltres.

BARTOMEU CARRIO I TRUJILLANO

Hort de Ca's Mestre - Sant Jordi

Resposta de LLUC

Gràcies per l'encoratjament que ens expressa al final de la seva carta i gràcies també per la consulta, responent a la qual

volem deixar aclarits certs dubtes que més d'un mallorquí té a hores d'ara.

1.—Consideram que l'article davant els toponímics s'ha d'escriure tal com el poble el diu. Creim ben inconvenient escriure LA POBLA en lloc de SA POBLA; és molt millor conservar SA VILETA que LA VILETA. I també creim que s'han de restituir els articles, tal com els diu o els deia el nostre poble, a llocs que l'han perdut darrerament: SA CASA BLANCA, SES ILLETES.

CIUTAT DE MALLORCA és el nom que els conquistadors catalans donaren a Medina Mayurka, la ciutat mora de la nostra illa. Els antics documents sempre li donen aquest nom, d'un ressò tan entranyable per a molts d'escriptors i per a tants de pagesos que sempre parlen de CIUTAT, referint-se a la capital de l'illa, PALMA és el nom llatí de la població fundada pels romans al fons de la badia. Els renaixentistes dels segles XVI-XVII desenterraren aquest nom. Creim que ambdues denomi-

nacions són correctes. Que cadascú triï la que més li plau: bé perquè CIUTAT DE MALLORCA connecta més amb les arrels del poble que formam ara els mallorquins i és ben tradicional a la pagesia, bé perquè PALMA és una denominació més clara i igualment admissible.

Darrerament s'insisteix a posar l'article LA davant CIUTAT DE MALLORCA, encara que aquest article no tenguí cap tradició entre la nostra gent.

2.—No tenim prou dades per aclarir la denominació exacta d'es PITLARI, com diuen ara. Creim més tost que el nom correcte seria ES PILARI.

3.—Sense dubte e's Laub que publicaren l'article a la nostra revista sobre el grup actual dels xuetes mallorquins tenen tota la raó quant a l'etimologia de xueta. El programa de TVE fa ficar la pota esguerrant aquest etimologia i televisant altres dois. XUETA ve de juetó, com moretó ve de moro.

Sobre el programa informatiu de TVE sobre les Illes

La Junta Directiva d'Obra Cultural Balear, en reunió celebrada el dia d'avui, ha pres per unanimitat l'acord de fer públic el comunicat següent:

1.—De diversos comentaris apareguts a la premsa i d'unes recents declaracions del Subdirector General de Radiodifusió, Sr. Ezcurra, es dedueix que hi ha en projecte l'elaboració d'un programa televisiu «para Baleares» que seria confeccionat i emès des de Madrid i que substituiria, dins l'àmbit de les nostres Illes, l'informatiu «Miramar», emès des de Barcelona.

2.—Sembla que el programa projectat seria bilingüe, d'acord amb la pauta diglòssica tradicional: el castellà (llengua «alta») seria utilitzat per tractar els temes «de interès general», mentre que el català (llengua «baixa», anomenada significativament «mallorquí»), quedaria reservat als temes de «interès local».

3.—Consideram que, donat aquest plantejament, la realització de tal programa constituiria **un atemptat molt greu** contra el procés de normalització de la nostra llengua i de la nostra cultura, i podria tenir conseqüències negatives importants de cara al futur. Per això, l'Obra Cultural Balear s'hi oposarà amb tots els mitjans al seu abast.

4.—A fi de justificar el programa projectat, s'han esgrimit dos arguments:

a) Haver-se rebut «importantes presiones» en aquest sentit.

b) El fet de l'existència a les nostres Illes d'un nombrós centíngent de població immigrada que desconeix la nostra llengua.

Quant al primer argument, s'hauria d'aclarir quines són aquestes «importantes presiones» i d'on procedeixen.

Quant al segon, només cal dir que estableix una discriminació senzillament vexatòria, tant per als illencs, que veurien reduït el seu propi idioma a un pur nivell local, folklòric i de segon orde, com per als immigrants que —a part de disposar d'una gran quantitat d'emissions en la seva llengua— es trobarien privats d'una via eficaç per a integrar-se, si així ho volen, en la profunda i vertadera cultura del país on viuen i treballen.

5.—L'Obra Cultural Balear invita totes les seves delegacions a adherir-se públicament a aquest comunicat. Invita també les entitats culturals, partits polítics i forces sindicals de les Illes, a reflexionar sobre aquest tema i a promoure aquelles accions i campanyes que considerin escaients per tal d'aconseguir que els mitjans de comunicació de masses deixin d'esser instruments d'alienació i siguin posats al servei del nostre poble i de la nostra cultura.

La Junta Directiva ha acordat, així mateix, donar compte d'aquest comunicat a l'Assemblea de Parlamentaris i a l'Illm. Sr. Delegat del Ministeri de Cultura, als efectes que considerin oportuns.

Ciutat de Mallorca, 15 de maig de 1978.

LA SECRETÀRIA
Joana NICOLAU

Vist i plau

EL PRESIDENT

Josep M. LLOMPART

A la fi, la pre-autonomia

editorial

A la fi! Ja —diuen— tenim pre-autonomia. Al fons, ben poqueta cosa. S'ha estorbat tant que ens ha agafat freds.

Les nostres Illes han estat infantades per a la pre-autonomia juntament amb altres «regions», tan mereixedores i dignes de la nostra estima i consideració, com p. e. Extremadura, que ni de lluny es poden comparar amb la nostra situació dins el conjunt dels pobles que ara formen l'Estat espanyol, ni tenen cap precedent històric. Ens han tractat, doncs, com una «província» més que ara està de moda descentralitzar i pre-autonmitzar. Però és un error, i ben significatiu i gruixut, ficar-nos a les nostres Illes en el mateix sac d'altres «regiones», per a las quals —repetim— desitjam la màxima descentralització i atenció a les necessitats urgents i ignorades fins ara per l'Estat centralista. Remarquem, però, i que quedi ben clar que el nostre país tingué verdadera autonomia fins que li fou arrabassada per les armes l'any 1715.

Fou ben significativa la puntualització del locutor de TVE que digué, tot sorprès, que les «Balears» eren la primera regió pre-autonòmica formada per una sola província. Senyors centralistes i satèl·lits, us pregam que ja us estotgeu el mot de «província» per altres avinenteses i que sapiguen que jamai les nostres Illes podran ser —i ho han estat malauradament— considerades i tractades com una «província» qualsevol, com les altres.

Sembla que aquest lot darrer de pre-autonomies ha sortit retardat perquè el Govern volia

donar llum verda a les pre-autonomies —les poques que restaven— en bloc, i sobretot perquè ha vist que les pre-autonomies del País Basc i Catalunya no li han solucionat gaire els problemes. No hi tenia, doncs, un gran interès ni urgència.

Realment aquesta pre-autonomia és decepcionant. De fet es redueix a un pur tràmit, com aferrar una pòlissa a una instància. De moment res no canviarà. Els tràmits per posar-la en pràctica són tan llargaruts, que abans ens arribarà segurament la Constitució i aleshores ja serà l'hora de redactar l'Estatut.

Ara bé, el que no ens podem permetre és adoptar actituds catastròfiques i numantines. Cal aprofitar les escassíssimes possibilitats que el decret pre-autonòmic ens doni. Podria servir-nos d'exemple el cas de Catalunya l'any 1932. Les Corts de la República havien retallat descaradament l'Estatut, de tal forma que semblava inserrible. Catalunya en lloc d'enfonsar-se dins incendis numantins, aprofità fins al màxim l'Estatut del 32.

Sabem que hem de tomar un roure. Que només tenim una pedra. Que hem de començar a pegar pedrades. Al cap i a la fi a la pre-història, els foners balears varen començar tirant pedrades.

Si el marc és estret, procurem ampliar-lo de tal forma que cruixi de tots els cantons, fins al punt que no tinguin més remei que fer-ne un de més ample.

Bartomeu Barceló

Territori i dependència

La divisió territorial de Mallorca té com objectiu principal facilitar la participació democràtica en les decisions que tinguin incidència sobre l'espai, i evitar els desequilibris comarcals, sobretot els produïts per la macrocefàlia urbana de Ciutat. En resum, es tracta de donar al territori una capacitat de decisió que l'alliberi de dependències externes i a marginació a què ha estat sotmesa fins ara la part forana de l'illa.

La lectura d'un article de J. L. Sampedro (1) sobre la teoria de la dependència i el desenvolupament regional, ens ha suggerit abordar la divisió territorial de Mallorca a partir d'una teoria de la dependència generalitzada que considera el poder com una variable econòmica fonamental. Ara bé aquesta teoria utilitza com unitats els estats i el que fa falta és penetrar dins aquestes unitats i distingir llurs components amb funció diferenciadora en la relació de dependència. Això es pot fer a nivell de regió, però també al de comarca o unitat territorial equivalent.

(1) J. L. Sampedro: *La teoría de la dependencia y el desarrollo regional* (Comunicación al I Congreso de Historia de Andalucía). «Revista de Estudios Regionales», N.º 1, Málaga, 1978, págs. 19-28.

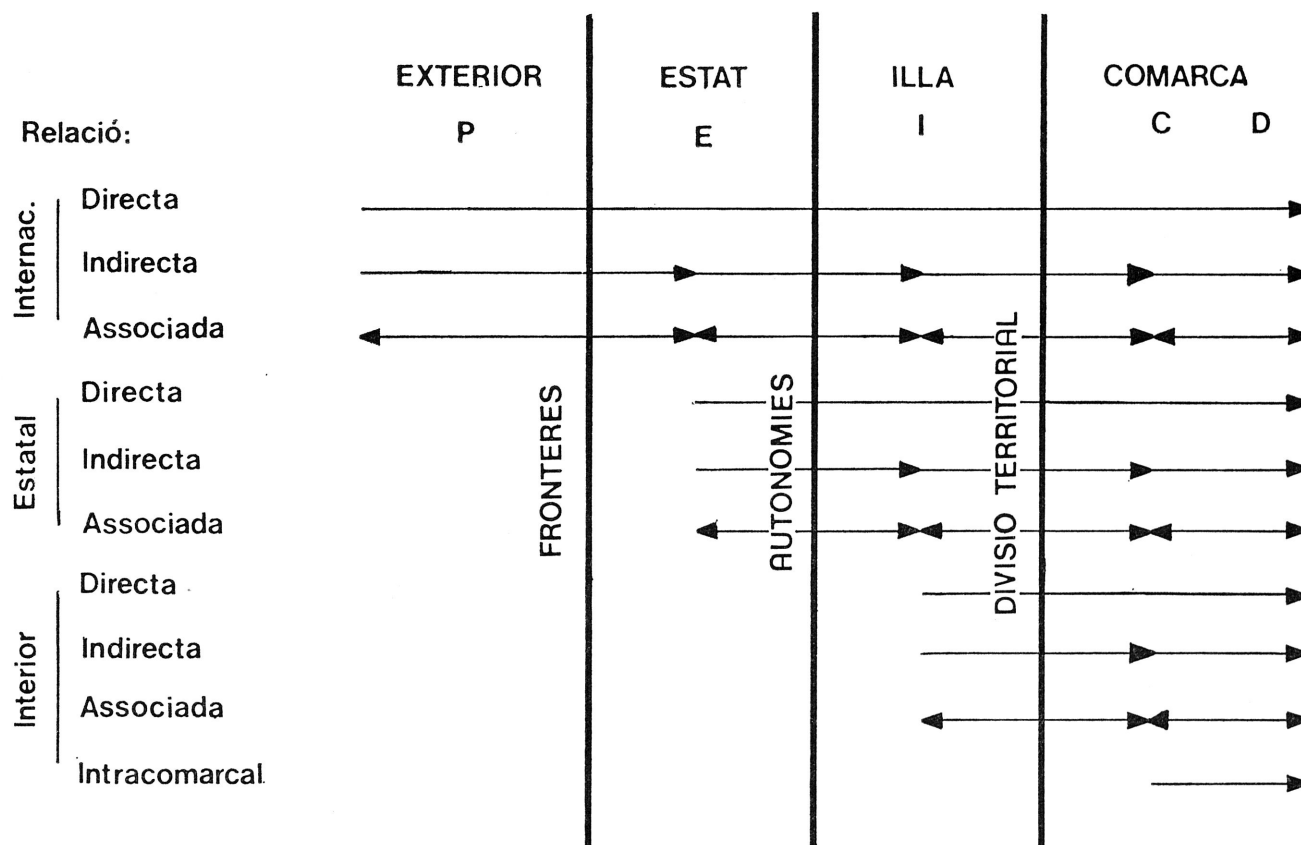
Aquesta diferenciació interior «és indispensable perquè el desenvolupament és un procés de canvi estructural resultant de decisions adoptades en l'actuació conflictiva dels diferents grups socials en defensa d'interessos contradictoris».

Considerarem aquí l'articulació de les relacions de dominància entre els grups poderosos, i els dominats a nivell de comarca o equivalent. Els sectors dominants poden situar-se a l'exterior (P), a l'interior de l'Estat (E), a l'illa (I) i a la comarca (C), mentre que el sector dominat, dependent o marginat, el situam a la comarca (D).

La Dependència Internacional mostra com l'estat desenvolupat (P) actua sobre el sector marginat comarcal (D), bé directament, bé indirectament pressionant els sectors dominants de l'interior de l'estat (E), de l'illa (I) o de la mateixa comarca (C), o bé associant-se amb ells.

La Dependència Estatal mostra com el grup dominant a nivell d'estat (E) pot actuar directament sobre els dominats comarcals (D), o també indirectament a través dels poderosos insulars (I) o dominants comarcals (C), o associant-se amb ells.

Finalment la Dependència Interior resulta de l'acció del sector dominant insular (I) que actua sobre la comarca bé directament, indirectament o través del dominants

comarcals (C), o associant-se amb ells. Un darrer cas seria la relació de dominància entre el poderosos comarcals i el sector dependent al mateix nivell territorial.

¿Com evitar en el que sia possible aquesta dominància o dependència? Simplement amb una divisió territorial adient que respongui a una organització jurídica, política o administrativa.

En el cas de la Dependència Internacional l'ordenació jurídica de cada estat que té com a límits territorials les fronteres amb tot el seu significat geopolític, proporciona uns mitjans de defensa sobre la dominància exterior realment eficaços. Però la cosa canvia els nivells situats a l'interior de l'estat: la regió —en el nostre cas les illes— i la comarca, que no disposen encara d'una estructura geopolítica que els permeti defensar-se de la dominància dels poderosos de fora. Les autonomies i llurs estructures polítiques podrien constituir quelcom de semblant al que signifiquen les fronteres estatals en relació a l'exterior. Finalment una divisió territorial de les regions, de les illes, i concretament de Mallorca, si anàs acompanyada de la corresponent instrumentació jurídica, permetria evitar

les situacions de dependència, sobretot del poder ciutadà, establint una mena de límits o fronteres protectores.

Ara bé, tot això no ens ha de dur a imaginar unes comarques autàrquiques, com tampoc que l'illa funcioni com un estat, perquè avui les relacions econòmiques i socials són extremadament completes i les interdependències són moltes; però una divisió territorial correcta ens permetria evitar les relacions de dominància, i per tant la marginació de certes àrees territorials, per mitjà d'una llibertat concertada amb els dominants externs.

Crec que abordar el tema de la divisió comarcal de Mallorca des d'aquest punt de vista pot dur a resultats profitosos, però també és necessari aprofundir en el tema perquè la seva utilització tenguí eficàcia: no oblidem que el sistema capitalista responsable dels desequilibris territorials i la marginació del sectors subdesenvolupats, i en què ens movem, podria capitalitzar al seu favor una organització territorial que hom pensa que s'hauria de fer a favor dels interessos dels marginats.

B. BARCELÓ I PONS

VERJO

s'oli gustós d'abans
encara es fa avui

CAIMARI

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants
bosses
peces de vestit
i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00
I N C A

C. O. P. E.
MALLORCA

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

Cap a la comarcalització de Mallorca

per Bartomeu Colom

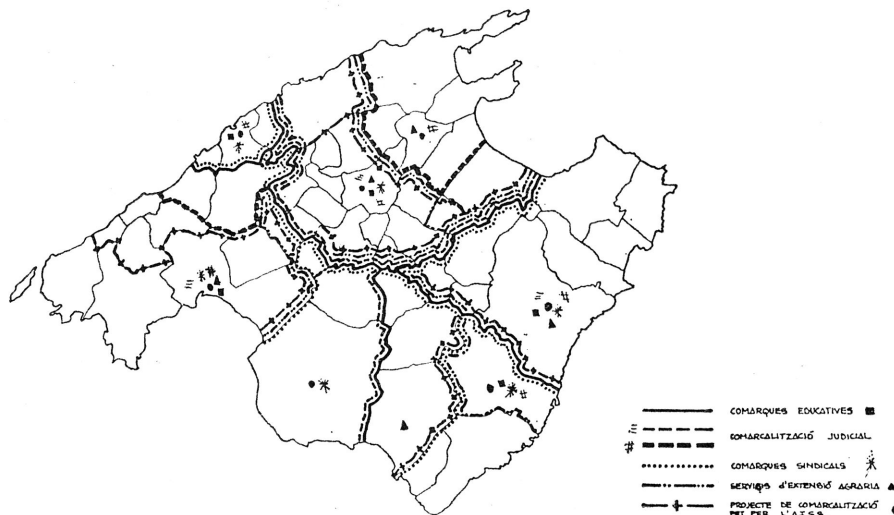
A) JUSTIFICACIÓ, PRESSUPOSTS

Si ens imaginam per un moment que les illes tenen estatut d'autonomia, i que cada illa té un consell que pot legislar en totes les matèries que afecten l'illa d'una manera directa, no per això hauran desaparegut tot els nostres problemes i menys a l'illa de Mallorca. Perquè lògicament la seu del consell de Mallorca serà Ciutat. Ciutat que ara ja es prototipus de centralisme econòmic (tots els professionals resideixen a Ciutat: metges, arquitectes...; el port de Ciutat és una autèntica porta d'entrada a l'illa, també l'aeroport les carreteres surten en forma radial de la capital i se'n van cap l'interior de l'illa) i també de centralisme administratiu-burocràtic, si bé les províncies tenen tan sols descentralització administrativa i poques competències, la seu dels òrgans provincials locals estan a Ciutat. La capital és també assentament dels òrgans desconcentrats de l'Estat a la província produint d'aquesta manera un doble centralisme: exterior damunt les altres illes i interior en relació a la resta de l'illa de Mallorca.

Si a aquest centralisme econòmic-administratiu, hi afegim el que es produirà quan baixin les competències polítiques crec que es podria arribar a reproduir la tensió camp-ciutat que hi havia a l'edat mitjana.

Una de les solucions més idònies per reequilibrar aquest sistema és una comarcalització (1) de l'interior de l'illa per les següents raons:

1) **Administratives.** L'illa de Mallorca té massa municipis, uns 52, si tenim en compte l'extensió del territori i sobretot la poca població que tenen molts d'ells (38 dels quals tenen menys de 5.000 h. i 23 d'aquests 38 tenen menys de 3.000 h.) això fa que molts d'aquests municipis no puguin donar acompliment a molts serveis bàsics que necessita la comunitat municipal o aquests siguin cars. El territori municipal és massa petit per a dur a terme segons quines funcions. A la crisi del municipalisme, cal reaccionar creant uns de base territorial més ampla.

Superposició de les divisions comarcals que esmentam

2) Polítiques

a) Les comarques permetrien una repartició horitzontal del poder que no aconseguirem si per damunt dels municipis no hi poguéssim haver el nivell de què parlem. La repartició horitzontal del poder es fa de cada dia més necessària de manera que ja no basta la repartició vertical que assenyalava Montesquieu. Contràriament al que pensaven els revolucionaris francesos la creació de cossos intermitjos és imprescindible per aconseguir l'aprofundització democràtica i si aquesta teoria és bona per justificar la Regió davant l'Estat també ho és per justificar la comarca enfront de la Regió.

b) Seria bo que aquestes comarques poguessin coincidir amb els cercles electorals per omplir el consell de l'illa de Mallorca perquè aleshores les comarques gaudirien de poder administratiu —dins ca seva— però també de pes polític, en el consell de l'illa. En relació a les circumscripcions electorals per elegir el consell de l'illa de Mallorca vull assenyalat que són del tot necessàries, perquè en cas que la circumscripció electoral sia tota l'illa de Mallorca és molt probable que els polítics-consellers sien tots de Ciutat —forma sofisticada de centralisme polític—. Per evitar

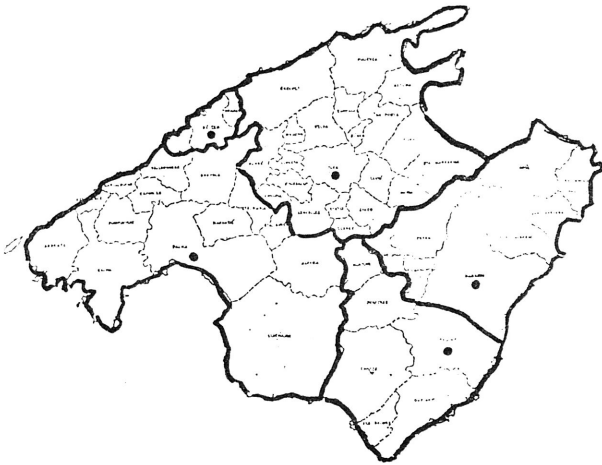
això nosaltres amb ocasió dels treballs fets per la comissió redactora del projecte d'estatut havíem proposat dividir l'illa en dues circumscripcions. Ciutat seria una d'elles i la resta seria l'altra, havent-se d'elegir la meitat dels consellers a cada una d'elles. Tot això estava pensat no per reproduir la tensió camp-ciutat sinó per obligar que la meitat dels consellers fossin forans. Si havien pensat en fer dues circumscripcions, només era perquè el sistema proporcional electoral funcionés millor i no caiguéssim dins els errors de dividir tant les circumscripcions electorals de manera que el sistema proporcional es convertís en majoritari (DIETER NOHLEN). De totes maneres la divisió de l'illa en dues parts causa pànic a tothom perquè a més que pareix que vulgui reproduir la tensió històrica pareix que vulgui atorgar a cada una de les parts uns qualificatius que podríem sintetitzar dient:

centralisme és a Ciutat
com autonomia és al camp
o dreta és al Camp
com esquerra és a Ciutat

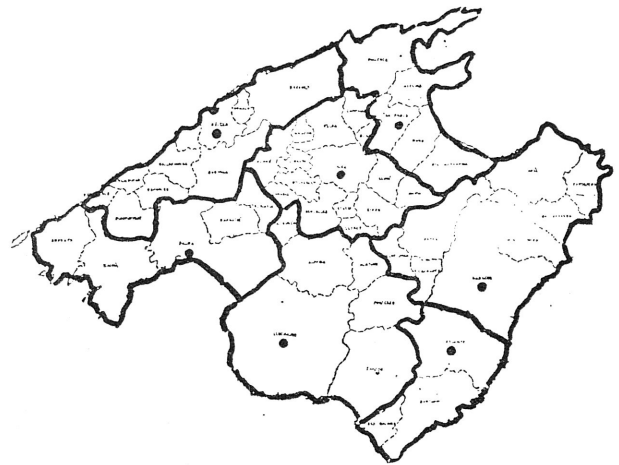
Per sublimar, doncs, aquestes tres tensions tal vegada seria convenient a costa que el sistema electoral no funcionés també, o dit d'una manera més clara en detriment

(1) No és la comarcalització l'única sortida cap a la nova estructuració del Règim local a Mallorca, hi pot haver altres concepcions. El que sí m'atreveixo a dir és que la idea de comarcalitzar és la que pretén una Mallorca més equilibrada. Per exemple es podria pensar en una altra estructuració que, partint del fet que tota l'illa és un sistema urbà (QUINTANA), resol-

qués que tota ella fos considerada com una àrea metropolitana o que Ciutat i Part Forana fossin considerades com una ciutat-regió. Aquesta visió recolzade en la realitat de la infraestructura actual, no ens pot convèncer perquè endemés de potenciar el statu quo vigent, no faria més que exagerar-lo. En canvi, el model que presentam ofereix una estructuració **compensadora** a la realitat present, que pensam canviar.

Comarques educatives

Projecte de comarcalització fet per l'A. I. S. S.

dels partits petits, que les dues comarques que pareix hi hauria d'haver dins l'interior de l'illa fossin al mateix temps cercles electorals per elegir consellers insulars (aquestes idees necessiten més debat públic).

c) **Històriques.** En realitat la idea i el fet de comarcalitzar l'interior de l'illa ve de temps enrera i un exemple típic fou a l'edat mitjana el Sindicat de Fora agrupació amb universitat de totes les universitats foranes (traduït en el llenguatge actual diríem: agrupació de municipis llevat del de Ciutat). Tan sols les institucions trasplantades de Castella i el racionalisme francès importat han dividit l'illa en **municipis estancs**. Privant inclús a l'illa de Mallorca d'un consell General per tota ella.

d) **D'ordenació del territori.** Si Mallorca està desequilibrada —més del 50 % de la població de l'illa està a Ciutat i Déu sap quin % d'equipament— i la volem equilibrar son necessàries la creació i potenciació de comarques. Si volem aturar el creixement de Ciutat, hem de poder potenciar nuclis dins l'interior de l'illa, nuclis que **estiguin equipats de serveis**, que sien capçaleres de comarques i que puguin revitalitzar la seva zona d'influència. Hem de poder fer la xarxa de carreteres adequada per potenciar aquests nuclis (o aprofitar les carreteres que hi ha) hem de poder situar el segon port de l'illa allà on convengui... etc... Les comarques precisament haurien d'esser conseqüència d'una reflexió sobre tots aquets problemes esmentats.

Per a poder realitzar tota aquesta operació necessitam que l'Estatut atorgui a l'illa la possibilitat que aquesta pugui legislar de manera exclusiva en matèria de Llei municipal i comarcal que el mateix estatut permeti que l'illa pu-

gui planificar econòmicament i urbanísticament el seu territori. Si l'Estat segueix legislant en matèria de municipis i províncies o en matèria d'ordenació del territori difícilment podrem tenir les circumscripcions i les ordenacions més adequades per l'illa.

Una de les objeccions que se'ns pot fer en aquest plantejament és que el model és molt complet però multiplica en excés les instàncies o nivells de descentralització d'aquesta manera l'arxipèlag tendria quatre instàncies: municipi, comarca, illa i regió. Podem respondre ben aviat a aquesta objecció dient que en realitat tan sols tenim un nivell més que les regions del continent. Aquestes clàssicament tenen tres nivells de descentralització: regional, comarcal i municipal. En el cas de les illes, el nivell Insular és quasi bé indiscutible. L'illa és una micro-regió perfecta i per tant el que hi hagi un consell a cada illa que la governi, no és més que una conseqüència de la naturalesa de les coses. És molt més discutible el nivell interinsular al nostre arxipèlag que el nivell insular. Si bé el nivell interinsular es fa necessari per raons d'economia de serveis.

En realitat el nivell comarcal no és tan embarassós com pot parèixer, perquè: El nivell interinsular cal que sigui en el nostre arxipèlag molt dèbil (amb poques competències) si bé seria un nivell polític o de descentralització política. El nivell insular seria l'autèntic nivell de descentralització política. En canvi el nivell comarcal que viuria de les competències que li transferrissin els municipis més de les que ara gaudeix la diputació serien juntament amb el municipi nivells de descentralització administrativa: pràcticament, doncs, hi hauria a les illes tres nivells de descentra-

lització, l'illa, la comarca i el municipi.

No tothom emperò pensa això mateix sobre aquest tema; així uns dels pocs que han escrit sobre el que estam tractant (LLISET) preveia tan sols tres nivells: municipi, comarques i nivell interinsular. Si bé respectava, doncs, el nivell sobre el que versa aquest comentari, pel que es refereix a l'illa de Mallorca li omittia el nivell insular. Cosa que creim que va contra la història i la mateixa realitat d'ara.

B) LES COMARQUES MES EN CONCRET

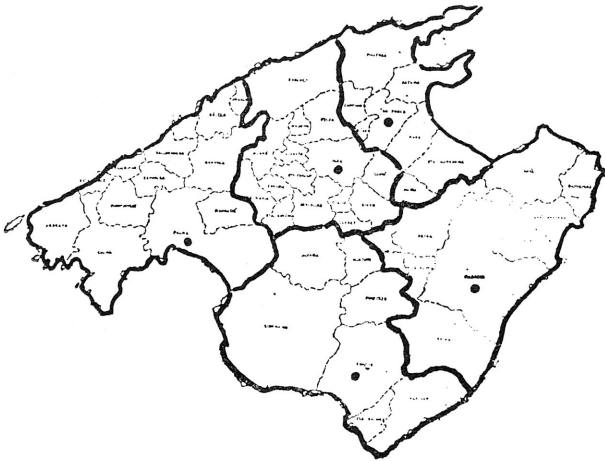
Les Comarques que considerem més idònies per l'illa de Mallorca són, doncs, les que sintetitzaria amb els següents punts:

1) Serien un nivell de descentralització administrativa, és a dir ens territorials amb competències definides i recursos concrets amb una base territorial definida també:

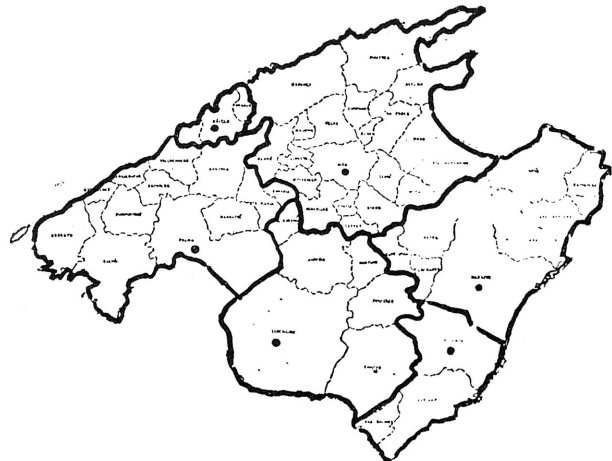
2) La comarcalització vendria feta, emperò, des de dalt. **La faria el Consell de l'illa de Mallorca**, a diferència de les mancomunitats de municipis, espècie d'associació de municipis feta des de baix. La comarcalització tant per fixar les competències del nou ens com el propi espai delimitador de les seves competències hauria d'estar feta des de dalt, pensada, doncs, en visió globalitzadora de tota l'illa. Per qualque cosa hem d'equilibrar l'illa i no desequilibrar-la més.

3) Aquesta comarcalització permetria la supervivència dels municipis actuals, si bé segons quines competències d'aquests passarien a l'ens comarcal.

4) Lògicament les comarques omplirien els seus òrgans de representants dels municipis que integren la comarca d'una manera semblant al que passarà amb les dipu-

Servei d'extensió agrària

Comarques sindicals

tacions de règim comú i el municipis segons el projecte d'eleccions locals:

5) Les competències que tendrien aquestes comarques podrien esser: ensenyament mitjà i professional, hospitals comarcals, recollida de fems, escorxadors, mercats comarcals, carreteres comarcals, abastiments d'aigua, subministre d'energia elèctrica i gas, transports, foment de turisme, extinció d'incendis, urbanisme, ... etc. Aquestes comarques serien, doncs, polivalents —és a dir el centre comarcal assumiria variades funcions públiques. En aquests moments el territori de l'illa està en part comarcalitzat si tenim en compte que molts d'òrgans de l'Estat assentats a Mallorca divideixen el territori de l'illa en unitats territorials més petites per a millor prestar els serveis que li corresponen. Una de les divisions més ajus-

tades és la Judicial. Aquesta divideix saviament l'illa en partits Judicials (Inca, Manacor i Ciutat) a més de distingir subpols dins aquesta macro-divisió jutjats de districte, abans anomenats inclús comarcals. Endemés d'aquesta divisió n'hi han moltes més. La delegació del Ministeri d'Educació i Ciència ha fet una visió educativa també, el ministeri d'agricultura per al servei d'extensió agrària ha agrupat els municipis en divisions més amples, en cap de les quals hi ha tècnics que presten serveis als pagesos. L'extingida Organització Sindical va fer també una divisió interessant de comarques. Això pel que corespon a les principals divisions fetes per l'administració de l'Estat. L'Església té una divisió de l'illa en zones subdividides en sectors que podria esser tenguda en compte de cara a la futura comarcalització. Igualment cal assenya-

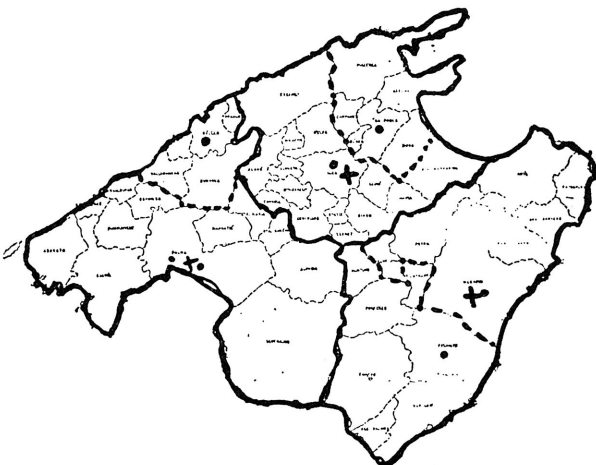
lar el fet que existesquin alguns projectes de comarcalització així el fet per l'A. I. S. S. pensades aquestes per ser comarques polivalents. El G. I. S. té fet un projecte de comercialització sonitària.

6) Aquestes unitats s'haurien de basar a la nostra manera de veure amb una capçalera de comarca i una zona d'influència, territori delimitador de la mateixa. Les demarcacions territorials haurien d'esser:

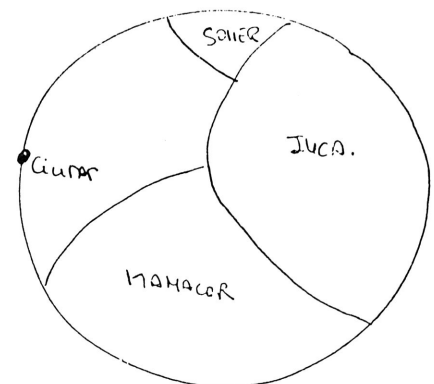
- a) suficientment grans en població i territori
- b) pensades en el futur més que en el passat i el present;
- c) coincidents amb els fluxes socio-econòmics que es donen entre la capçalera i els punts envoltants de la mateixa.

Plantetjat aquest darrer problema a l'illa de Mallorca ens trobam que Ciutat té com a zona d'influència tota l'illa si bé una vegada dit tot això no hem solucionat res sinó que tan sols hem encetat el problema.

De totes formes a més de Ciutat dins l'interior de l'illa hi ha dos nuclis de primer ordre, Inca i Manacor, que ben bé podrien esser capçaleres de futures comarques.

Comarcalització judicial

Si volem grans comarques aquestes dues podrien esser les grans comarques del pla. Si bé cal tenir en compte que cada comarca de les esmentades està composta de sub-comarques socio-econòmiques, per exemple Sa Pobla respecte d'Inca; i que aquesta comarcalització està feta en les dades que ara tenim i no pensant amb el futur i en el canviar les coses (una nova ordenació del territori, per exemple). Tal vegada seria interessant crear una 3.ª comarca en es Pla (els geògrafs tenen la paraula). Per motius geogràfics podríem afegir a aquestes dues grans comarques

una altra, aquesta molt petita, que seria la de Sóller amb influència damunt Deià i Fornalutx.

Queden així i tot dos problemes que feim en Ciutat i amb els municipis que cauen sota la influència immediata i directa de Ciutat? Hi ha diverses solucions. La primera seria deixar les coses talment com estan ara. D'aquesta manera el mapa de Mallorca quedaria un tros-comarcalitzat i la resta dividit en municipis clàssics. Les comarques serien el contrapès de Ciutat. Els municipis que no caiguessin dins l'òrbita d'una comarca es podrien mancomunar entre ells o viurien

de cada dia més sota l'òrbita de Ciutat. Una altra de les solucions seria crear una àrea metropolitana formada per la badia de Ciutat i els municipis d'influència directa de la macrocefàlia.

Cosa molt interessant serà descobrir quin és el territori exacte de cada comarca cosa que els geògrafs Barceló i Quintana ja tenen començada. Més difícil serà entreveure si hem de fomentar noves capçaleres, si nuclis de segon ordre (Sa Pobla, Felanitx... haurien de passar a esser capçaleres) o si hi ha d'haver més comarques que les esmentades.

BARTOMEU COLOM

BIBLIOGRAFIA UTILITZADA:

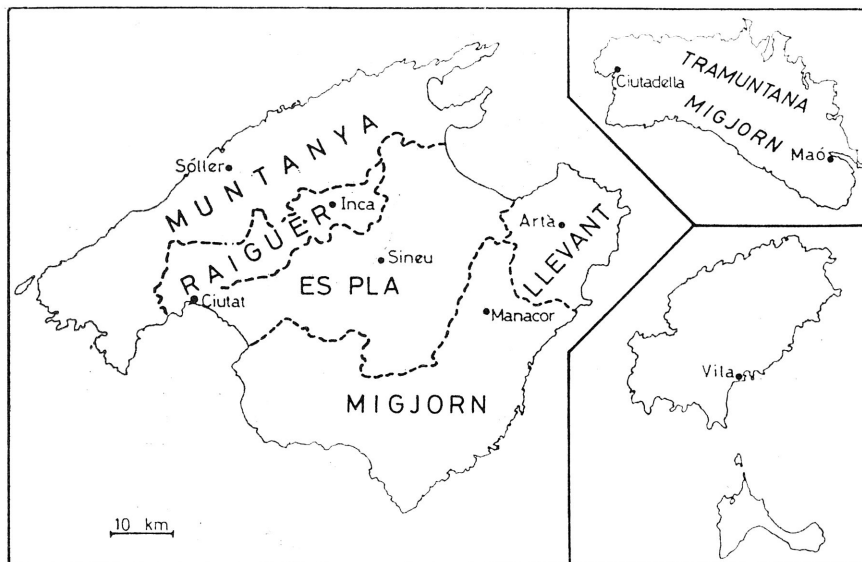
ADMINISTRACION INSTITUCIONAL DE SERVICIOS SOCIOPROFESIONALES: *Comarcas Españolas*, 1977 pags. 57 i ss.
 ALBI CHOLBI: *Las derivaciones inmediatas de la crisis del Municipalismo*, R.E.V.L. n.º 150, 1966 pags. i ss.
 BARCELO PONS, BARTOMEU: *Les àrees comercials a l'illa de Mallorca*, Serra d'Or, 1963 n.º 10 pags. 22-23.
 BIELZA DE ORY, V.: *Las acciones necesarias para una regionalización eficaz y el área de influencia urbana*, D.A. n.º 169 gener-març 1976.
 COLOM PASTOR, BARTOMEU: *Problemàtica Estatutària a les illes Balears* (aspectes orgànics polític-administratius) Barcelona 1977, tesi doctoral.
 CONSEJO ECONOMICO SINDICAL DE LAS ISLAS BALEARES: *Ponencias y conclusiones del IV Pleno*, Ponencia 5.ª, Transportes, pags. 185 i ss.
 GASCON Y MARIN: *Derecho Administrativo*, Madrid 1935 6.ª ed.
 GARCIA DE ENTERRIA, EDUARDO: *La administración española*, Alianza, Madrid 1972 pag. 145.
 FERNANDEZ RODRIGUEZ, TOMAS/RAMON: *Areas*

Metropolitanas y descentralización, dins *Descentralización administrativa y organización Política III*, Alfaguara Madrid 1973 pag. 712 i ss.
 JIMENEZ DE PARGA, MANUEL: *Una proporcionalidad que es mayoritaria*, Dario de Mallorca, abril, 1977.
 LLISET BORRELL, FRANCISCO: *Coordenadas del Régimen Especial Balear (IV) Organización a tres niveles*. Diario de Mallorca 7-12-75.
 MELIA PERICAS, JOSEP: *Cap a una interpretació de la història de Mallorca*, Barcelona 1967 del mateix autor, *Hacia una ciudad Región*, Diario de Mallorca 13 juny 1973.
 ORGANIZACION SINDICAL DE BALEARES: *Análisis Socioeconómico de la Hostelería el Baleares*, 1970.
 QUINTANA PENUELA, ALBERTO: *El sistema Urbano de Mallorca*, Palma de Mallorca 1975 tesis doctoral.
 RISCO SALANOVA, ANTONIO: *Una posibilidad descentralizadora: La comarca*, dins *Descentralización Administrativa y organización política* cit.
 VARIS AUTORS: *La comarca en la reestructuración del territorio*, XI Seminario de investigación, Instituto de Estudios de Administración Local Madrid 1972.

Caps de comarca segons la divisió administrativa actual, la divisió eclesiàstica i projecte de comarcalització de la A. I. S. S.

INCA	Partit Judicial Comarca agrària Comarca educativa Comarca sindical Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de 1.er ordre	FELANITX	Jutjat de districte Comarca educativa Comarca sindical Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de segon ordre
MANACOR	Partit Judicial Comarca agrària Comarca educativa Comarca sindical Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de 1.er ordre	SA POBLA	Jutjat de districte Comarca agrària Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de tercer ordre
SÓLLER	Jutjat de districte Comarca educativa Comarca sindical Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de segon ordre	LLUCMAJOR	Comarca sindical Comarca de la A.I.S.S. Sector eclesiàstic Cap de tercer ordre
		CAMPOS	Comarca agrària Cap de quart ordre

Les comarques balears

Vicenç M.
Rosselló
i
Verger

L'arxipèlag balear amb la divisió de comarques fisiogràfiques de Mallorca, elaborada amb dades històriques p'en Rosselló (1964)

I. PER QUÈ ENS CAL UNA DIVISIÓ EN COMARQUES

D'altres països de l'Estat espanyol i, més encara, de l'àrea de la nostra llengua catalana tenen, ja de vell, un cert nombre de comarques o entitats territorials d'abast mitjà entre el de les actuals províncies i el dels municipis. És el cas del Penedès, o del Priorat, o de l'Empordà, o de la Plana, o de l'Horta, o de la Marina: hi coincideixen història, economia específica, un nucli que pot fer de capital i, de vegades, el suport d'alguns organismes administratius o polítics.

A les Illes Balears la cosa va per un altre camí. La insularitat imposa una divisió tripartita d'illes desiguals: tan desiguals que el nom de les dues principals recolza en la seva diferència, Mallorca, de **Maiorica**, la major; Menorca, de **Minorica**, la menor. I encara podríem confrontar —però més val que les agermanem— Eivissa i Formentera, que abans es deien Pitiüses. Fora de la identitat insular, a les Illes no hi ha consciència comarcal, ni tan sols a la major on la diversitat de paisatges, d'horitzons de vida o de treball podrien justificar-ho. Encara que els pollencins diguin **el Puig** i els poblers **es Puig**, que els sollerics pronuncien **pusam** o **vulem** en comptes de **posam** o **volem**, malgrat que els felanitxers tanquin l'**e** de **peu** o **deu**, que els d'Alaró, Binissalem o Lloseta òbriguem l'**e** de **rebre**, **verd**, **ceba**, etc., no per això se senten mallorquins d'una classe diferent. Ni els de la Muntanya se tenen per muntanyencs, ni els des Pla per «planers», ni els de Marina per marinencs o els de Llevant es presenten com a llevantins, malgrat que les seves respectives bases econòmiques no coincideixin gaire.

La delimitació comarcal no feia falta antany perquè en l'administració històrica només s'oposava —i encara molt desequilibradament— la Ciutat i la part forana; els grans propietaris rurals s'acumulaven a Ciutat de Mallorca, Ciutadella de Menorca o Vila d'Eivissa, mentre els camps i les viles encabien en realitat habitants de segona. Aquesta discriminació rebentà més d'una vegada (guerra dels forans contra els ciutadans mallorquins del segle XV) i va perdurar en una animadversió mútua fins fa ben pocs lustres, revifada als temps de l'**estraperlo** de postguerra.

Potser l'esmentada divisió tampoc no fa gaire falta ara en l'aspecte econòmic. L'única àrea comercial illenca és controlada per Ciutat i encara en dependència de Barcelona i de València; les mides de Mallorca —i no diguem de les altres illes—, més curtes de cada dia per causa de la motorització i la xarxa de carreteres modernes, fan assequible qualsevol punt en un termini de menys de dues hores. La despreocupació dels geògrafs estrangers i autoctons pel fet comarcal és un indicati més que la fretura no n'era massa acusada.

Però hi ha, a més a més, les serioses dificultats d'endegar unes comarques noves, de cop i bolet. No podem prescindir de les fronteres municipals que, si qualche vegada són mil·lenàries, consagren d'altres vegades, greus desigualtats i potser capricis administratius o caciquils; no podem defugir l'enorme desequilibri urbà: Ciutat arredossa més de la meitat de la població mallorquina; no podem evitar uns certs problemes de continuïtat i geometria. Els criteris de comarcalització poden ser físics, històrics, polítics, poblacionals, econòmics, mixtos, els quals sovint són contradictoris. Cal decidir-se i acomodar-se a les tendències i als signes del temps.

I ara que els temps han canviat i hom albira l'autonomia, els municipis —determinats municipis, sobretot— ens vénen petits. Per a efectes polítics i de planificació o endegament del territori, cosa que fins ara mai no hi ha hagut des dels llunyans temps d'en Jaume II (1300), per a que pugui existir una administració autònoma i una «desprovincialització», fins i tot per a poder centrar els estudis geogràfics, hem d'arribar a una divisió operativa, sien o no autèntiques comarques les que en surtin (1).

II. LES COMARQUES DE MALLORCA

Els 3.626 km² d'aquesta illa són mals de compartir d'una manera raonable i útil a causa de la desproporció entre la capital i la resta (macrocefàlia). Les comarques

(1) Barceló Bartomeu: «Per una divisió territorial de Mallorca». **Lluc**, núm. 675, (XI, 1977), pp. 255-257.

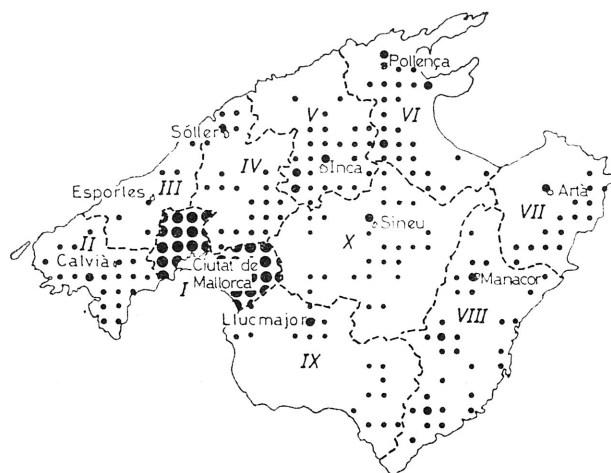
naturals, delimitades amb criteris més tost fisiogràfics (relleu, clima, vegetació) esdevenen molt desiguals, tant per la superfície com per la població: la Muntanya i el Raiguer pesen molt menys ara, a causa del seu despoblament, que pesaven fa dos segles en relació a es Pla, Migjorn i Llevant.

Pere Martell —tal com ens transmet la Crònica de Fra Marsili (2) l'episodi— al seu entusiasta parlament del banquet on se congruà l'afer de la Conquesta, va distingir les Muntanyes «lo peu de las montanyas lo qual apeylan Rayguer» i el Pla, que considerava molt semblant a l'Urgell. El Repartiment de 1232 sembla que recollia una divisió administrativa de vigència islàmica —potser amb reminiscències anteriors— on eren contraposades també «les Muntanyes» amb un districte de Jartan o Artà, els de Pollença, Inca, Muro, Canarossa, Sixneu, Petra i la Ciutat, a més de l'enorme de Montueri que abastava els glacis del sud. **Marina** en el segle XIV comprenia, segons la documentació, «Lluchmaior, Castellig, Muntayri, Porres, Campos, Sent Anyí, Felenig, Manacor, Artà, Petra y Sen Johan de Sineu» (3), poc çà poc lla, el **Pla** del còmit de galeres, Pere Martell.

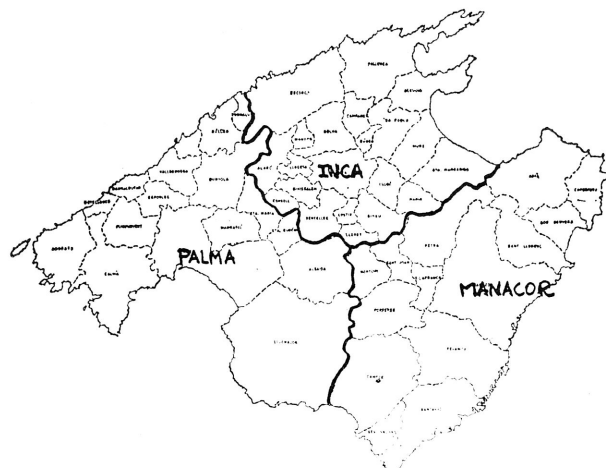
A l'esperit popular se manté la dualitat Muntanya/Pla i, a un nivell més tost paisatgístic, sa Marina (orla litoral ben individualitzada a Migjorn), però d'això no en podem inferir comarques efectives. Quant a centres comercials, el de Ciutat és el primer i la seva importància més que duplica els dos següents, Manacor i Inca, que controlen subàrees molt restringides. Sóller, sa Pobla i Pollença, tot i que disposen d'un suficient equipament, no atenen la meitat del volum comercial de les dues ciutats anteriors i, encara que un poc més que Lluchmaior i Felanitx, tot just depassen la seva àrea municipal (4).

Jean Bisson (5), sense proposar-se d'introduir cap divisió operativa ni geogràfica, contraposa amb una perspectiva històrica sovint Ciutat, Migjorn, Pla i Serra. A la primera i al seu entorn registra una superposició de poblaments i colonatges; possessions grans conviuen amb nebuloses de casetes i lloquets i establiments; enc que el 98 % esdevé poblament concentrat, la urbanització i el residencialisme matisen aquest aspecte. Migjorn, que el 1300 féu figura d'una terra nova, cap on es dirigia una marxa pobladora (6), fou cobert als segles XVIII i XIX de vinyes, conservant un esquema de pobles grossos i distants, possessions extenses i casetes intercalars. La concentració, ara creixent, és del 70 %, malgrat la persistència de llogarets —com no es dona a cap altra part de l'illa— i la introducció del turisme. El Pla és la «vella Mallorca», quelcom reordenada el 1300 per Jaume II; hi aparegué precoçment el minifundi entorn de les viles, properes una d'altra, i que tanquen en la seva xarxa restes de latifundi. La concentració del 90 % compta amb l'èxode rural i el deixondiment industrial. La Serra, al sector NE, conserva explotacions d'origen musulmà a les que s'afegeiren les roturacions per a olivar dels segles XV i XVI, tot conformant possessions grans i pobles regulars. Una concentració del 50 o 75 % és compatible amb una clara decadència. El mateix s'esdevé al sector meridional, malgrat les sumptuoses possessions, suara residencials, i una concentració superior al 85 %. L'antiga influència ciutadana s'hi manté i l'olivera com a conreu destacat. Fet i fet, la perifèria atenyé densitats majors entre 1887 i 1914.

Sobre les afinitats de comportament demogràfic (major o menor natalitat, migracions, tipus d'activitats) han estat confegides per en Bartomeu Barceló divisions minucioses, retallant transversalment el conjunt Muntanya-Raiguer, es Pla (litoral i central), el Migjorn i Llevant (7). En Barceló —com jo mateix amb les comarques fisiogràfiques o «naturals»— no pretengué establir una divisió administrativa o funcional, sinó assolir una certa homogeneïtat des de punts de vista quantitativs (entre 168 i 500 km², 6.000 i 40.000 habitants, excepte Ciutat) i qualitativs que li permetessin d'operar en les seves classificacions de base demogràfica. Tot i amb això, com podem veure a la fig. 2, el desequilibri entre els deu districtes establerts

Divisió de Mallorca utilitzada p'en Barceló (1970) a efectes d'estudi demogràfic. Hom hi ha superposat la població de 1975 a fi de recalcar la problemàtica desigualtat. Els cercles grossos signifiquen 10.000 habitants, els mitjancers, 5 000 i els petits, 1.000.

Mallorca compartimentada en Partits Judicials des de 1870. En contra del que s'esdevé en molts de casos al continent, en aquelles calendes fou una divisió encertada.

(2) *Crònica de Fra Pere Marsili*, Llibre II, cap. 1. Ms. llatí de l'Arxiu Històric de Mallorca i traducció catalana del segle XV ap. Quadrado, J. M.: *Historia de la Conquista de Mallorca*. Palma de Mallorca, Trias, 1850. 542 pp. A partir d'aquest text hem reactualitzat la paraula **Raiguer** a la literatura geogràfica.

(3) AHM, «Lletres comunes», 1348, f. 26, trsc. A. Pons, ap. BSAL, 49, p. 280.

(4) Fontana Tarrats, J. M.: *Atlas Comercial de España*. Madrid, Consejo Superior de Cámaras de Comercio, Industria y Navegación, 1963. 186 pp. + 50 mapas. Garau, Víctor et al.: *Mallorca. Una introducció a la seva economia*. Barcelona, Servels d'Estudis de Banca Catalana, 1974. 246 pp.

(5) Bisson, Jean: *La terre et l'homme aux îles Baléares*. Aix-en-Provence, Edisud, 1977. 415 pp.

(6) Rosselló Verger, Vic. M.: *Mallorca. El sur y el sureste*. Palma de Mallorca, Cámara de Comercio, Industria y Navegación, 1964. xviii+558 pp. *Les Illes Balears. Resum geogràfic*. Barcelona, Barcino, 1977. 198 pp.

(7) Bartolomé Pons, Bartolomé: *Evolución reciente y estructura actual de la población en las Islas Baleares*. Madrid-Ibiza, C.S.I.C., 1970. 398 pp.

s'ha accentuat deu anys després, ja que ni tota la perifèria és progressiva, ni la major extensió del districte central compensa el seu declivi. Un conjunt d'ensenyaments que ens són ben útils per a meditar qualsevol decisió.

Tanmateix, a l'hora d'aquestes decisions político-administratives, les divisions esmentades són excessivament petites. Més de dues i no més de quatre parts són les que semblen oportunes. Tornam als partits judicials? Els establits fa més de cent anys tenen per capitals Ciutat, Manacor i Inca i els separa una espècie d'Y, les branques de la qual s'uneixen al sud de Lloret. Es tracta de la divisió més equilibrada des del punt de vista superficial i, en el moment que va ser elaborada, també ho era des de l'angle demogràfic i fins i tot comptant amb una certa projecció. Encara que se n'hagin escolat cent-vuit anys, hom encara la podria defensar recolzant-ho en la dinàmica poblacional, ja que aconsegueix compensar tendències entre sectors progressius i regressius: el «partit de Palma», això sí, corre sis vegades més depressa que els altres dos, però aquest és un entrebanc insalvable a qualsevol divisió.

Amb no massa modificacions s'obté un major equilibri estàtic escapçant del partit ponentí Lluçmajor i Algaida per al de Manacor, Santa Eugènia i Santa Maria per al d'Inca. Així tendríem Mallorca Occidental o Ponent (800 km², 332.000 hab.) amb centre a Ciutat; Mallorca Oriental o Llevant (1.760 km², 102.000 hab.) amb capital a Manacor i Mallorca Septentrional o Tramuntana (1.060 km², 91.000 hab.) amb capital a Inca. Tanmateix, les tendències de «Mallorca Occidental» multipliquen per 7 o per 12 les de les altres dues comarques, malgrat restin «formades unes unitats prou fortes per tal d'intentar de rompre el domini aclaparador de la Ciutat de Mallorca» (8).

Divisió proposada pels tècnics de la Fundació Patxot (J. Soler *et al.*) devers 1962 i emprada, sobretot, a la G.E.C. Intenta de posar al dia els Partits Judicials, sobre la base indiscutible de tres capitalitats. En puntejat, les terres superiors als 200 m. d'altitud. (La suggerència d'incorporar els termes de Santa Eugènia i Santa Maria a Mallorca septentrional o «Tramuntana», com s'apunta amb la fletxa, és nostra i no està recollida a les taules finals).

No convé descartar una altra possibilitat amb una espècie de districte metropolità-turístic que abastés Ciutat-Marratxí, Calvià i Lluçmajor i incorporés tota la Muntanya al districte d'Inca, deixant el Xaloc o Llevant igual que abans. L'àrea metropolitana —la separació de la qual pot esser interessant des del punt de vista polític i elec-

toral— se reduiria als quatre municipis que pràcticament no hi tenen cap discontinuïtat, ni territorial, ni socioeconòmica. Calvià, amb un 79 % d'actius dedicats als serveis i només un 7 % agrari, respon a l'arquetipus turístic, mentre Lluçmajor, que hi camina, encara n'és ben lluny. La corona de pobles i llogarets que fan de dormitori a Ciutat i la població dispersa —turisme i residència— en alça des de 1955, potser que estaloni la coherència del partit judicial.

Aquesta proposta alternativa suggereix una altra possibilitat de divisió triple o quàdruple que, per ventura, podria assolir més equilibri. Hom hi compta amb els centres històrics i de mercat.

«Llevant» vendria a coincidir amb el vell partit judicial presidit per Manacor, de trets agraris —figueral, antany, vinyet i albercoquer— on el declivi de la població dispersa evoca una certa industrialització. El turisme no n'és absent. Els restants 34 municipis podrien integrar un gran «Tramuntana-Centre» de gairebé mitja illa i 118.000 hab. (1975) o, tal volta millor, donar lloc a un «Muntanya» i un «Centre» amb unes possibilitats de futur desenvolupament. En aquest cas «Muntanya» tendria per capital Sóller i agombolaria 13 termes (744 km², 40.000 hab.), amb fort pes de la propietat ciutadana i agricultors llogaters, i el «Centre» quedaria tutelat per Inca, amb 21 termes, 805 km² i 78.000 habitants. És clar que aquest «Centre» conjuminaria un fort pes de sector primari —amb termes com sa Pobla i Sineu— amb la importància dels actius secundaris d'Inca i les viles de la rodalia, que presenten, com Alaró i Lloseta, les més altes proporcions de les Illes (55 i 64 % respectivament en 1970, sc. A. Quintana).

Dinàmicament els desequilibris pesarien massa, si hom no recorre a una planificació quelcom coercitiva. L'àrea metropolitana ha vist augmentar la seva població l'últim quinquenni en un 23,3 %, mentre «Llevant» ha avançat un 3,6 i «Tramuntana-Centre», només un 1,3 %.

III. LES ALTRES ILLES

La individualitat fisiogràfica i històrica de Menorca, fins i tot les peculiaritats econòmiques, són clares. Per altra part, té massa pocs quilòmetres quadrats (702) i habitants (no depassa gaire els 50.000) per a poder pensar en més d'una comarca. Tot i això cal reconèixer una dicotomia entre una capital històrica, tradicional, senyorial i eclesiàstica que és Ciutadella i una altra portuària, militar, administrativa i econòmica que és Maó. L'àrea d'influència d'ambdues és desigual i el predomini es decanta cap a Maó, de manera que només Ferreries quedaria amb la primera.

Malgrat les dimensions esmentades, l'illa és subdividida fisiogràficament i tradicional en dues faixes longitudinals: Tramuntana i Migjorn, amb paisatges i aprofitaments diversos. Fins i tot no falta qui hi afegeix una

(8) Carreras i Verdguer, Carles: «Mallorca», ap. *Gran Enciclopedia Catalana*, volum 9, p. 486. Barcelona, 1976.

Mitjanía, que agombola precisament els millors terrers i no pocs pobles de l'eix viari —camí d'en Kane, que podria ser romà— que travessa Menorca (9).

El cas de les Pitiüses (Eivissa 541 km², amb un total de prop de 50.000 habitants) esdevé semblant al menorquí en certa mesura, encara que les diferències en el poblament i en l'economia sien molt acusades. Ambdues illes Pitiüses formen una unitat en molts aspectes i tenen unes mides semblants a les de Menorca. No cal ni dir que Formentera no té viabilitat des d'un punt de vista territorial ni econòmic i seria ridícul enfrontar-la a Eivissa o a Vila. Que han de ser atesos els seus problemes peculiars, això no ho discutiria ningú (10).

Fet i fet hem arribat a una conclusió. Cinc (o sis) comarques o subterritoris o encontrades podrien ser deli-

mitades per a determinats aspectes d'organització de les illes, com als altres Països Catalans. Si la política no ens defrauda, potser sia una solució viable a no massa llarg termini.

VICENÇ M. ROSSELLÓ I VERGER

18 d'abril 1978

(9) Vidal, Tomàs: «La Casa rural y la Arquitectura tradicional menorquina. Estudio geográfico». *Bol. Cám. Com., Ind. y Nav. P. M.*, núm. 675 (1972), pp. 53-90.

(10) Vilà Valentí, Juan: «Ciudad y Campo en la Isla de Ibiza». *Bol. Cám. Com., Ind. y Nav. P. M.*, núm. 639 (1963), pp. 94-101.

PARTITS JUDICIALS (1870)

Municipis		Km. ²	1970	1975
Palma	17	1.273,16	293.406	352.416
Inca	21	1.005,36	83.001	85.882
Manacor	14	1.347,25	83.623	86.678

FUNDACIÓ PATXOT (1962 ca.)

Mallorca Occidental	13	801,84	271.607	331.899
Mallorca Septentrional	23	1.064,13	87.930	90.673
Mallorca Oriental	16	1.759,80	100.493	102.404

BARCELÓ (estructura demogràfica 1970)

I (Ciutat)	1	208,62	234.098	282.050
II (Calvià)	2	228,07	10.933	23.741
III (Esporles)	6	168,16	6.241	6.016
IV (Sóller)	6	248,55	26.210	26.032
V (Inca)	9	398,31	36.094	37.270
VI (Pollença)	5	395,26	33.997	36.090
VII (Artà)	4	321,25	17.436	19.946
VIII (Manacor)	3	556,12	41.639	42.366
IX (Llucmajor)	3	511,71	22.541	21.506
X (Sineu)	13	589,72	30.841	29.959

ROSSELLÓ (fisiografia 1964)

Muntanya	18	1.038,89	54.740	67.470
Raiguer	8	419,42	272.838	322.982
Pla	16	778,38	50.836	50.706
Llevant	4	321,25	17.436	19.946
Migjorn	6	1.067,83	64.180	63.872

PROPOSTA ALTERNATIVA (1977)

Àrea metropolitana	4	729,38	259.507	319.906
«Llevant»	14	1.347,25	83.623	86.678
«Tramuntana-Centre»	34	1.549,14	116.900	118.392
(«Muntanya»)	(13)	(744,26)	(39.958)	(40.265)
(«Centre»)	(21)	(804,88)	(76.942)	(78.127)

TOTALS MALLORCA

52	3.625,77	460.030	524.976
----	----------	---------	---------

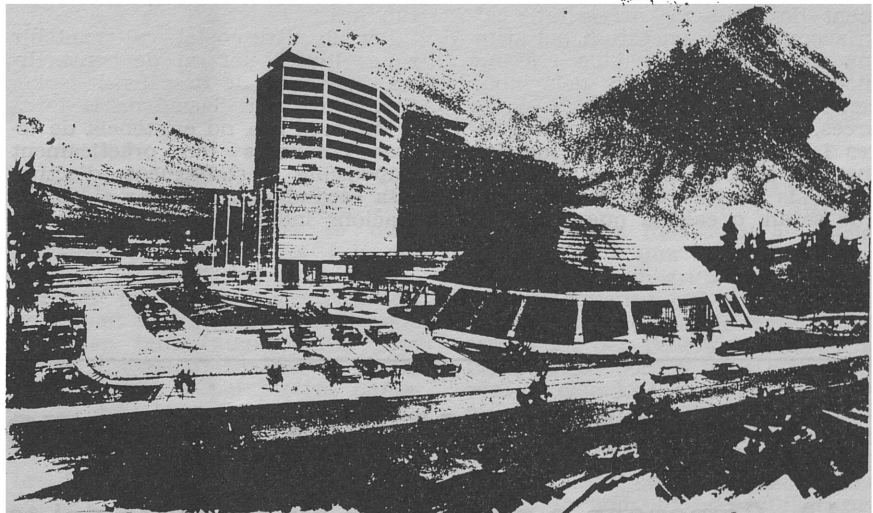
Consideracions entorn de territori i economia a Mallorca

per Lluís Aspiroz

Un Pla d'Ordenació del Territori de l'illa de Mallorca que contengui un plantejament econòmic del futur de l'illa i que s'hagi realitzat en funció dels interessos dels seus habitants, és quelcom per què venim sospirant fa temps els professionals de l'economia a nivell insular. Des del nostre punt de vista, creim que molts dels mals que afecten la nostra regió es deriven d'allò que —jo crec— va ser una no existència deliberada de planificació territorial. Actualment aquest desig antic ha esdevingut un vertader sentiment d'angoixa en veure com diferents organismes de l'administració estan contemplant per separat el tema i iniciant l'elaboració de plans d'ordenament territorial. El resultat, quan s'enfoca així aquest important tema, per parts desjuntades, crec que justifica aqueix sentiment d'angunia a què abans alludia.

Des del punt de vista econòmic, crec que, en principi, caldria començar reconeixent que estam immersos en un sistema de lliure mercat. Es a dir, que cap pla ha de ser merament prohibitiu o limitatiu a seques, sinó que cal considerar principalment que l'únic que pot fer respectar o conservar quelcom és la rendabilitat individual o social de tal consideració o respecte. Això ho duu el tema de la conservació de parcs naturals i d'espais agrícoles. En un sistema de mercat solament aconseguirem de conservar-los quan llur rendabilitat social en el primer cas, i individual en el segon cas, ens satisfaci. Intentar-ho per llei o decret no dona resultats gairebé mai.

En segon lloc, crec que el Pla d'Ordenació Territorial que ens està fent falta part de l'existència d'un plantejament del futur de l'economia de l'illa que s'ha de fer en funció dels interessos dels seus

habitants. El Govern Regional Balear ha de definir l'horitzó econòmic de les Illes, de Mallorca en aquest cas, i en funció d'ell practicar un ordenament del seu territori.

Sobre això, la meua idea és que Mallorca s'ha de convertir en una economia de serveis, és a dir, exportadora de «capital humà» no en el sentit físic sinó en els serveis que tal capital humà produeix. Per aconseguir-ho, cal indispensablement el manteniment i àdhuc increment del benestar general a l'illa. Ho exigeix la salvaguarda de nombroses zones i la distribució dels centre d'activitats tradicionals que, posteriorment, després de bastir les bases d'aquest desenvolupament qualitatiu, propicien la creació de tals indústries de serveis o de capital humà. El procés segons el meu parer, i en el cas que disposàssim de l'autonomia en el grau que ens cal, vendria a durar entre

vint-i-cinc i trenta anys i necessitaria com a punt de partida l'existència d'un Pla Territorial que fos la base de tot el procés.

Les àrees agrícoles, caldrà que es delimiten d'una manera estricta i en funció de la responsabilitat del sector. Un cop establerta la política agrícola que calgui seguir, després de triar els conreus i d'orientar la nostra agricultura a la recuperació del mercat interior i, renovat el sector agrícola d'exportació, no s'haurien de posar limitacions als conradors que vulguin abandonar el camp i fer líquid llur capital territorial. En aquesta última instància és l'únic capital que ens resta en aquests anys d'eufòria.

Quant a la indústria, és necessari distribuir-la més arreu de l'illa. El desenrotllament turístic ha fet que l'activitat industrial quasi desaparegués del nostre sòl. En aquest moment hem de reiniciar, per su-

posat en un altre sentit, el procés d'industrialització de Mallorca. A tal efecte s'ha de procedir a la delimitació de zones típicament industrials com, per exemple, Llucmajor. En aquest terme municipal, s'hi hauria de crear una zona franca que tingués com a punt de suport i sortida un port comercial. El port comercial de Llucmajor descongestionaria el de Ciutat i evitaria, en certa mesura, el procés de creixement de la mateixa, amb la qual cosa hauriem obtingut, com a segon resultat, l'evitar el deteriorament del benestar social dins la mateixa. Tal volta el problema d'aquesta zona franca, el plategi la ciutat d'Inca que es podria veure afectada pel desplaçament de certes indústries, però crec que aquests efectes podrien, al seu torn, compensar-se amb una política industrial coherent.

De la mateixa manera i, com element de primera necessitat, caldria emprendre un estudi del sistema de carreteres de l'illa i a llur modificació en funció dels nous centres d'activitat i de les noves àrees, tant agrícoles com ramaderes i industrials. I, de la mateixa manera, adaptar la xerxa de carreteres als centres turístics de l'illa que seran, o caldria que fossin, el

motor del relançament de la nostra economia en els últims vint-i-cinc anys. Per altra banda, cal crear sistemes de transports ràpids entre les distintes àrees de l'illa que faciliten el transport de béns i el desplaçament del treball d'uns llocs a altres. En aquest sentit la supressió de trams de ferrocarril, ens sembla una decisió excessivament precipitada.

L'organització s'hauria de fer a nivell comarcal, com a centres de decisió i control comarcals connectats amb els òrgans corresponents del Govern Regional. A tal efecte la divisió comarcal s'haurà de basar en plantejaments d'homogeneïtat econòmica entre les distintes àrees, cercant una major efectivitat en les decisions i tractant d'aconseguir tot tipus d'economies externes, l'única manera que tenim, per ara, d'aconseguir reduir el nivell general de costos que patim ara.

Per un altre costat, cal mantenir zones lliures per tal de convertir-les en àrees de descans i esplai. L'excessiva parcel·lació de la terra a Mallorca i la no existència de terres comunals fan pràcticament impossible l'establiment d'activitats secundàries tant per a les poblacions industrials, com per a les

turístiques. Al voltant de cada centre d'aquest tipus, s'hi haurien d'establir àrees d'aquest tipus en proporció al nombre d'habitants. Tal programa de creació d'àrees naturals exigirà fortes inversions en un principi però la seva rendabilitat social el desaconsella.

Aquestes són unes quantes idees, espargides i apuntades ben per damunt, sobre el paper de l'ordenació territorial a Mallorca. Tot parteix del fet que aquesta ordenació s'ha de fer en funció del tipus d'economia o d'activitat econòmica que es triï per a la nostra illa. Sense un programa econòmic, sense una política econòmica definida, correm el risc que l'ordenament del territori sigui simplement limitatiu i no generador del desenvolupament qualitatiu que ens cal. Però en tot estam sempre pendents del mateix: d'un règim autònom vertader. Sense la capacitat de programar, finançar i executar per a nosaltres mateixos, veig molt difícil que els esforços esdevinguin rendables. Mentre seguim dependent de decisions que molt poc tenen a veure amb els vertaders problemes que patim, no veig possible que es pugui dur a terme aquesta transformació que ens és tan necessària.

LLUÍS ASPIROZ

BONES NOTÍCIES DE L'EDITORIAL MOLL:

1.ª Comencen a publicar-se els fascicles del tom segon de la FLORA DE MALLORCA del P. FRANCESC BONAFÈ, amb magnífics gravats en negre i a tot color.

Subscriuiu-vos-hi, que no n'hi haurà per qui en voldrà!

2.ª Estan a punt d'esgotar-se els dos Diccionaris MOLL:

Català-Castellà i Castellà-Català

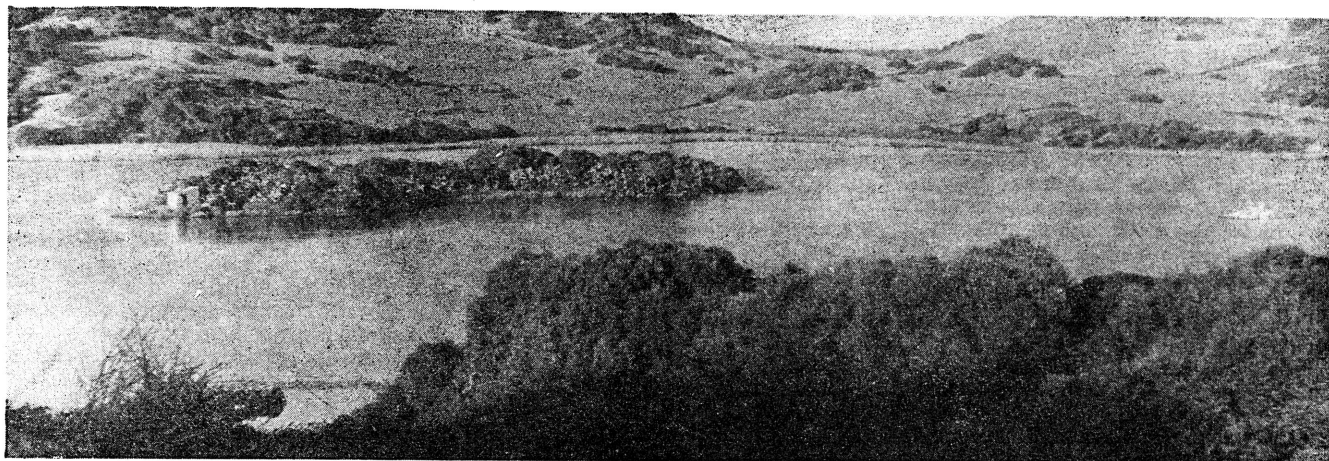
En preparació, la segona edició de tots dos volums.

3.ª A punt de sortir: la reedició del deliciós llibret

GAFIM, Tres viatges en calma per l'illa de la calma

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma de Mallorca.

L'ecòleg i l'ordenació del territori

No és gaire original dir que l'ordenació del territori és d'actualitat. Dir de moda pot semblar tenir unes connotacions pitjoratives que estarien de més. Aceptem, però, una súbita consciència de la necessitat ineludible de la planificació i, també, la constatació de la possibilitat d'un control i/o un origen democràtic i popular d'aquesta ordenació. Un tema parcial de l'afer, no sempre ben situat, és el paper del naturalista (paraula que emprarem aquí com a sinònim d'ecòleg en sentit clàssic, encara que això pugui ser una mica heterodoxe) dins aquest caire de la vida d'un país.

No és gens sorprenent que la figura de l'ecòleg sigui poc compresa. Fins ara estava tancat, voluntàriament o no, a la seva torre d'ivori. Avui comença a guaitar, per diversos motius entre els quals compta la crisi de matèries primeres per a la professió: si no queda natura, poca feina tendrem els naturalistes. Una bona part del gremi és encara poc conscient del seu paper social a la dialèctica home-Natura, i això no és més que una trista observació. És paradigmàtica la carta d'un grup de la Facultat de Ciències de Ciutat que lamentava la concentració al Trenc convocada per protestar de les obres que l'amenacen, perquè caminar sobre les dunes pot afectar-les, i no ha emprés cap acció ni protesta coneguda en el moment d'escriure això, contra les dites obres. És paradigmàtic que la proporció naturalistes/professions específicament dedicades a l'home

(arquitectes, metges...) a la primera llista del SMOT sigui 1/12. Ordenació del territori té dues perspectives: la humana i la del territori, i les limitacions imposades per les dues perspectives són igualment definitives. Vull dir que mereixen tanta atenció una com l'altre, i, evidentment, no la reben. Possiblement la perspectiva humana no rebí tota l'atenció que precisa, però el territori en rep encara menys. Interessa un debat sobre el paper del naturalista dins aquesta activitat i aquestes notes no pretenen més que iniciar-lo.

Sovint es confon naturalista i conservacionista, perquè els naturalistes solen ser conservacionistes. Però el naturalista no sols ha de procurar per la preservació de valors puntuals (aquest turó no l'urbanitzeu perquè hi viu una raça d'escarabats), no s'ha de limitar a ser un inventariador de rareses o curiositats poc o molt peculiars, sinó que ha d'enfrontar la qüestió d'una forma més global. Un primer pas l'ha donat ja el moviment conservacionista quan proclama que el defensable no són espècies sinó comunitats o «habitats». Però aquest pas no és encara prou llarg com per assolir el límit mínim d'actuació. L'ordenació del territori no ha de conservar sols mostres de la Natura d'un país com se conserva una fràgil porcellana, sino procurar que les zones humanitzades ho siguin amb seny, amb la màxima conservació compatible amb l'ocupació.

Per continuar serà bo precisar uns conceptes dels que se n'ha abu-

sat fins emboirar-los: ecosistema i equilibri ecològic. Un ecosistema és una unitat més aviat abstracta que equival a una unitat funcional a la Natura: un grup d'organismes amb el substrat on viuen, que cicla la matèria dins ell mateix i és atravesat per l'energia (que entra bàsicament com a llum i es perd com a calor). I equilibri ecològic és el conjunt de lleis que permeten a l'ecosistema funcionar. És un equilibri dinàmic, no inestable: els impactes canvien l'ecosistema fins a un nou punt d'equilibri, però les «ruptures de l'equilibri ecològic» són molt excepcionals. Aquest canvis poden tenir conseqüències poc agradables des del nostre punt de vista: l'aigua pot esdevenir pudenta o un bosc es pot convertir en una carritxera. De fet, el resultat és un nou equilibri, que inclou les forces que l'han causat i, normalment encara que amb gran lentitud, tendeix a reconstruir la situació primitiva. L'alzinar està en equilibri amb la muntanya i el seu clima, però si al conjunt hi afegim carboners i cabres el nou equilibri és la carritxera. Si carboners i cabres marxen del sistema la carritxera, amb lentitud, exasperant, referà l'alzinar.

Podríem parlar de ruptura quant els canvis són irreversibles o les condicions es fan desfavorables a la vida. Però això no és ja el tema: hem de considerar les modificacions dels equilibris com a cas més corrent. No és sols una qüestió semàntica, perquè ens farà reflexionar sobre el terme degradació, més usat que conegut. L'equi-

llibri ecològic ideal d'un territori quedaria palès a la fauna i la flora que l'ocuparien sense acció humana. L'acció humana es manifesta, principalment, com una extracció selectiva de materials (organismes o no). Per tant redueix la biomassa, la diversitat... És, en fi, una explotació. L'acció humana —explotació— provoca una resposta a l'ecosistema —degradació—. I aquí tenim la gran qüestió per molts: Quin impacte humà, quantitativament, pot suportar un sistema natural sense degradació? I la gran resposta no és gaire encoratjadora: cap. Una petita explotació (el mateix fet de presència física humana ja ho implica) provoca una petita degradació, que augmenta amb l'explotació d'una manera gradual, sense escalons que permetin fixar uns límits operatius. El punt de degradació comportable depèn del grau de conservació que el científic consideri desitjable; és, per tant, una qüestió subjectiva, per multitud d'organismes i factors. Els ecosistemes estan integrats són mecanismes d'una complexitat molt gran i no poden tenir respostes simples. Important i incòmode.

El territori és la base física material dels ecosistemes. Podem in-

clús assimilar, aquí, «territori» a conjunt d'ecosistemes ja que variables a considerar dins aquell són els organismes que l'ocupen: una planada boscosa o un conreu igualment pla son coses distintes d'un punt de vista ordenacionista. I l'home? Hem dividit el món, amb fins operatius, en territori i humanitat. L'ecòleg, en principi, no ho fa. Per tant, territori equivaldrà a «conjunt d'ecosistemes fora component humà». El naturalista, com a especialista en aquest conjunt, ha d'intervenir en qualsevol canvi que l'afecti. Això no és inèdit a la cultura occidental, encara que sigui rar a Espanya. I dels rars casos on existeix un informe ecològic, son trista majoria els que «...fan bonic i tranquilitzen l'opinió pública, però solen proposar coses empipadores: lo millor és doncs encarregar-los (quan tot està ja decidit, és clar) proclamar que es tenen i arxivar-los a llocs segurs» (R. Folch, 1978).

A un altre nivell, sembla clar que la teoria ecològica, amb les coneixences actuals sobre fluxes d'energia i matèria als ecosistemes, cicles de regulació, etc... té el seu interès a l'hora de dirimir quin és el model de societat al qual adaptar

la planificació del territori (la polèmica del desenvolupisme), i inclús el model econòmic que indubtablement condiciona aquesta planificació. Bo serà fer aquí una nova citació d'en R. Folch: «Ni el capitalisme ni el socialisme són el resultat històric d'una anàlisi ecològica, sinó de les relacions entre humans, i per això, fóra inútil cercar a les seves formulacions clàssiques indicis de resposta al problema en qüestió».

Concretaria, doncs, el paper del naturalista, a dos aspectes, que resulten els fonamentals del problema: l'anàlisi teòrica del model adoptable, i la informació de base prèvia a l'actuació amb inventaris descriptius complets dels recursos naturals d'un país. De segon ordre, la tasca quotidiana d'intervenir com un element més a la planificació d'obres d'envergadura que puguin afectar l'entorn (vies de comunicació, polígons industrials, etc...) tampoc pot ser oblidada.

JOAN MAYOL

CITES de R. Folch, 1978.
Sobre ecologismo y ecología aplicada.
Ketres editora, Barcelona. 311 pgs.

Fajas **Reina**® CORSETERIA

J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria

J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

Ca'n Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Focolata amb ensaimades calentes

Gelats i quemullars

Obert tot lo dia

C/. Sans, 10

Tel. 211653

Ciutat

Societat Mallorquina d'Ordenació del Territori

Al final de l'àmbit d'ordenació del territori del Congrés de Cultura Catalana es va acordar continuar els treballs iniciats a l'àmbit. A Mallorca, encara que aquest àmbit ha tingut poca ascendència, es considera necessari l'inici d'estudis d'ordenació territorial.

Aquesta continuïtat es farà possible a través de la recentment fundada Societat Catalana d'ordenació del territori (S.C.O.T.), que abarca l'àmbit territorial dels P.P.C.C., i que s'organitza autònomament a partir de una xarxa de seccions territorials d'àmbit local, comarcal, d'illa, de país, etc., que assegura una flexibilitat de funcionament, un acostament als problemes, una intervenció de les poblacions afectades.

A Mallorca s'ha creat provisionalment la Societat Mallorquina d'ordenació del territori (S.M.O.T.)

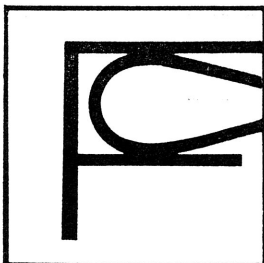

que tendria com a objectius específics la reflexió teòrica, l'anàlisi crítica, la intercomunicació d'experiències, el plantejament col·lectiu dels problemes; objectius coberts a través de trobades, debats i assemblees, periòdics o ocasionals. Hi participarien totes les persones amb interès cívic, tècnic o professional envers aquestes qüestions.

Es així que, per a iniciar una ordenació del territori a Mallorca, per tal de disminuir els desequilibris actuals i d'aconseguir el desenvolupament harmònic de les activitats de l'home tot preservant el patrimoni natural i cultural, cal fixar una sèrie de principis generals.

Es condició prèvia l'existència dels òrgans d'autogovern amb poder real de decisió i sotmesos al control popular com a únic mitjà d'assegurar l'autonomia i la democràcia autèntiques. A nivell de ter-

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - telèfons. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

ritori això significarà la progressiva dissolució de les estructures provincials i la reestructuració i nova organització dels àmbits comarcals i insulars.

Dintre d'aquest nou quadre territorial és imprescindible estudiar les competències i mitjans que han de correspondre a cada esglaó administratiu des del municipi o districte fins al conjunt illa. Això sempre respectant les necessitats de planificació global, però tendint a reforçar l'autonomia comarcal i municipal per tal d'acostar el poder al poble. El planejament, com a acte de poder, ha d'ésser també controlat democràticament i això requerirà igualment la claredat dels estudis tècnics i llur difusió i divulgació, amb inclusió de les matèries necessàries als programes d'ensenyament.

Aquest plantejament mateix ha de basar-se també en uns principis que tendeixin: a) definir democràticament i de manera periòdica els nivells mínims de qualitat ambiental de l'habitatge i del medi, de possibilitats de treball i disponibilitat de mitjans de comunicació i d'accés als equipaments socials i culturals iguals a tot el territori; b) protegir l'equilibri ecològic i preservar el patrimoni cultural tot propiciant el benefici social conjunt contra el profit només individual o contra l'explotació exhaustiva; c) enfortir el sector públic, controlat democràticament per tal de reduir els abusos de la iniciativa privada; d) difondre regularment entre tots els ciutadans les innovacions del progrés material i els avantatges de la convivència contra el mite del creixement econòmic a qualsevol preu; i e) eliminar les diferències entre

camp i ciutat i lluitar contra la concentració tant de les activitats a l'espai com del poder econòmic i social.

Els objectius concrets que la Societat Mallorquina d'ordenació del territori (S.M.O.T.) es proposa, es concreten en:

1— Agrupar tots els professionals, urbanistes, sociòlegs, advocats (geògrafs, economistes, enginyers, ecòlegs, etc.) i totes les persones interessades en l'estudi del territori des del punt de vista de l'ordenació del territori i de l'urbanisme.

2— Desenvolupar la recerca teòrica, l'estudi i l'anàlisi de la problemàtica de l'ordenació del territori a Mallorca a tots nivells (urbà, municipal, comarcal, regional i global).

3— Promoure el coneixement de les noves tècniques i dels nous mètodes d'anàlisi i de planejament territorial, així com les experiències forànies al respecte.

4— Facilitar els contactes i els intercanvis entre els membres de la societat i els professionals i els organismes similars d'altres països.

5— Difondre amb tots els mitjans al seu abast —conferències, col·loquis, publicacions, etc.— els treballs que signifiquin aportacions al coneixement, i a les possibles solucions, dels problemes relacionats amb l'ordenació del territori a Mallorca.

6— Recollir les inquietuds, les preocupacions i les aspiracions populars en matèria territorial i donar-los el suport tècnic necessari per tal de possibilitar la seva presa en consideració per part de l'administració pública competent en cada cas.

7— Treballar en la definició i revisió, quan calgui, dels principis que haurien d'informar la política territorial de cadascun dels països catalans i de Mallorca en concret i la política territorial estatal en general.

8— Analitzar críticament la política territorial a Mallorca i en especial els plans territorials.

9— Col·laborar en els debats públics, i, si s'escau, promoure'ls, sobre la problemàtica territorial, procurant aportar-hi tots els elements de judici a l'abast per tal de facilitar-ne el coneixement i la presa de decisions.

SECRETARIAT DEL S.M.O.T.

ESTRUCTURA PROVISIONAL DE FUNCIONAMENT DE LA SOCIETAT MALLORQUINA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (S.M.O.T.)

Primer) Un Secretariat Provisional format per tres persones, encarregades de convocar i organitzar les reunions, aixecar-ne les actes, trametre informació i coordinar les activitats.

Segon) Un Secretariat tècnic que està localitzat al Col·legi d'Arquitectes.

Tercer) Reunions generals d'exposició, debat i conclusions sobre temes d'interès general.

Si voleu pertànyer a la S.M.O.T. feis arribar una sol·licitud on faceu constar les dades que s'inclouen a la cèdula de preinscripció que publicam a Col·legi d'Arquitectes, carrer Portella, 14 — Ciutat de Mallorca.

Cèdula de Preinscripció a: L'ASSOCIACIÓ MALLORQUINA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI L'ASSOCIACIÓ CATALANA D'ORDENACIÓ DEL TERRITORI

Llinatges Nom

Professió

Lloc i data de naixement

Domicili

Localitat (i districte postal)

Telf. Comarca

QUOTA:

Majors de 24 anys: 100 ptes./mes;

Menors de 24 anys: 50 ptes./mes.

Forma de pagament = semestralment pagat a través de:

Compte corrent

o llibreta

d'estalvi

Observacions i suggeriments (al dors)

Taló, gir

El premi OSSIAN 1978 a Francesc de B. Moll

El Premi OSSIAN, instituït l'any 1973 per la Fundació F.V.S., d'Hamburg, és concedit cada any a una persona o institució que s'hagi distingit en la feina de defensar les cultures lingüístiques minoritàries i amenaçades d'absorció per les més prepotents.

El jurat del premi està format de professors de sis universitats europees: Hamburg, Basilea, Bruges, Poitiers, Dublín i La Haia. Ha estat concedit cinc anys: els quatre primers, a filòlegs de llengua cèltica, irlandesa, rètica i occitana. Enguany ha estat atorgat a Francesc de B. Moll pels cinquanta anys llargs que ha dedicat a l'estudi, conreu i defensa de la llengua catalana, especialment a les Illes Balears, amb la qual cosa «ha assegurat exemplarment la pervivència de la llengua i literatura de la seva pàtria», segons manifesta el Jurat en les motivacions de la concessió del premi.

Aquest consisteix en una medalla, un diploma i una subvenció de vint mil marcs alemanys.

El 21 d'abril propassat, a la sala d'actes de l'Estudi General Lullà, es va celebrar el lliurament del premi al guanyador Francesc de B. Moll. Presidiren l'acte el Sr. Gerard M.ª Thomàs, Rector de l'Estudi General, i els Drs. Alfred Toepfer, promotor de la Fundació, Rudolf Haas, president del Jurat, Carl Theodor Gossen, ex-Rector de la universitat de Basilea, Peire Bec, professor de la universitat de Poitiers, i Germà Colon, president de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes. El Dr. Gossen va llegir la «Laudatio» (=lloança) justificativa del premi, el professor Colon va pronunciar una felicitació plena d'emotius records personals, i el premiat va donar les gràcies amb un discurs escrit en versos catalans, que tenim el gust de reproduir:

Discurs de gràcies

Quan, després d'una llarga caminada,
un arriba a la meta que s'havia
proposat d'assolir, i la depassa,
hom se sent satisfet i creu que és hora
de prendre's el descans que el cos demana.
Però si compareixen personatges
inesperats que a refrigeri esplèndid
el conviden, donant-li forces noves,
no serà estrany que el caminant se senti
delitós de reprendre el seu camí
cap a nous llocs i noves aventures.
Aquest és el meu cas en aquest dia:
al cap de prop de seixanta anys de lluita,
quan ja he arribat a la terra promesa
que és la realització acabada
d'un ideal que omplí la meua vida,
ara em surt a camí un estol d'amics
—uns coneguts i uns que no coneixia—
que m'obsequien amb un do munífic
i em diuen que és un premi a la meua obra.
Per què me la premien? Si ja estava
premiada pel fet de dur-la a terme!
Si jo no esperava altra recompensa
que el compliment de la mateixa tasca!
Però aquest és el fet: damunt el goig
de veure-la complerta, sobrevé
la meravella de la gratitud
collectiva, expressada de manera
esplèndida, agradable i confortant
com una pluja de manna benèfica.
Davant tal generositat excelsa,
jo em sent confús i empegueït, i em sembla

Foto Vicenç Matas

que no tinc dret a seure a l'ombra dolça:
no tinc motiu per a quedar mans fentes
quan no me sent gens fatigat i encara
tantes coses cal fer per nostra terra,
per nostra llengua i la cultura nostra.
I es fa més digne d'agrair l'obsequi
quan observem que ve de fora casa:
vénen de lluny a beneir les coses

que gent de prop havia maleïdes.
 Vénen els qui, exercint alt magisteri
 dins les escoles de la vella Europa,
 saben trobar-hi els brots encara fèrtils
 de les antigues llengües i cultures
 nacionals, tothora amenaçades
 de ser absorbides per la prepotència
 dels Goliats de l'imperialisme.
 Són brots de les comunitats autòctones,
 anomenades tot sovint vernacles,
 que durant alguns segles han estat
 més que silenciades: perseguides.
 Una d'aquestes és la que, formada
 en el racó extrem nord-est d'Hispania,
 vingué per repoblació a les Illes
 on habitam, i al regne de València,
 i encara al cap de set-cents anys perdura:
 quantitativament minoritària
 al costat de les seves grans germanes
 veïnes de ponent i tramuntana,
 però qualitativament tan digna
 i noble com les més voluminoses.
 «Filla de Roma per la sang, pel geni,
 clara i robusta com sa mare antiga»,
 digué el poeta màxim de Mallorca.
 D'aquesta claredat i robustesa
 ja va donar les mostres primerenques
 en la persona i l'obra d'aquell savi
 genial Ramon Llull, primer d'Europa
 que va tractar en un parlar domèstic
 qüestions altes de Filosofia.
 I després d'ell, en renovada empena,
 donaren glòria a les nostres Lletres
 les cròniques reials, nostres juristes,
 poetes, narradors i científics,
 en aquella edat d'or molt més antiga
 que la de les grans Lletres castellanés,
 i en aquests cent cinquanta darrers anys
 amb una Renaixença forta i digna
 de la cultura més majoritària
 Aquesta llengua, gràvida de glòries,
 ha estat molt en perill durant tres segles:
 s'han donat ordres clarament lesives
 encaminades a debilitar-la
 i s'ha intentat fer-la desaparèixer
 sacrificada al gran Moloc del centre
 usurpador de l'esperit d'Espanya.

No es tolerava que s'empràs en llibres
 ni en parlaments ni en premsa periòdica.
 no la deixaven ensenyar a l'escola;
 es castigava el nin que s'atrevia,
 davant el mestre, a dir-hi una paraula;
 i fins i tot gosaven comminar-nos
 a «parlar en cristià», com si la llengua
 del Crist hagués estat la castellana...
 Però, sortosament, això és passat.
 La nostra gent ha superat la crisi,
 ha persistit a conservar les seves
 tradicions pairals; no s'ha aturat
 a mig camí, i avui la seva tasca
 es realitza amb forces renovades.
 El canvi ha estat molt gran, i hem de creure
 que la política futura sigui
 respectuosa amb l'esperit dels pobles
 que formen la confederació
 ibèrica, germans i diferents
 com ho són els infants d'una família.
 En la conquesta de les llibertats
 de les nostres cultures perifèriques
 són molts es qui es disposen a actuar,
 com a arquitectes o com a manobres
 per ajudar a bastir el gran casal
 on ha de triomfar la convivència.
 El premi valuós que avui m'atorguen
 a títol personal, no és benefici
 d'una persona sola: en participa
 la collectivitat dels nostres pobles
 de catalana raça, que mantenen
 intacte l'esperit nacional
 amb els batecs de la supervivència.
 Per això, en donar avui les gràcies
 a aquests il·lustres visitants que ens duen
 la bona nova de llur mecenatge,
 em satisfà profundament de dir-los
 que és un mitjà per moure altres empreses;
 que l'exemplaritat del premi arribi
 a nous treballadors que continuïn
 la feina cultural d'aquesta terra,
 que des d'avui queda integrada al cercle
 de nacions —geogràficament
 petites, però que per l'esperit
 ja són majors d'edat—, en el desig
 de treballar amb força jovenívola
 per la grandesa i per la pau d'Europa.

FRANCESC DE B. MOLL

4 Gats
Galeria d'Art

c/. sant sebastià, 2 i 3
 tel. 22 64 93
 ciutat de mallorca

JOSEP ROYO

TAPISSOS

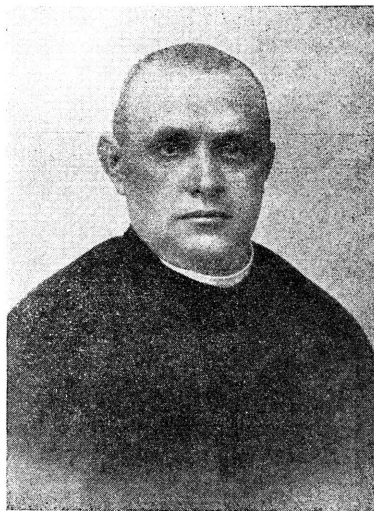
juny - juliol 1978

1906: Un any d'afirmació de catalanitat dels intel·lectuals mallorquins

per Francesc Serra de Gayeta

Mn. M. Costa i Llobera

Mn. A. M.ª Alcover

Joan Alcover

La catalanitat de la nostra llengua. Les arrels catalanes de les nostres illes i de la nostra cultura. S'ha discutit i escrit molt sobre aquests problemes i es discutirà i escriurà molt encara. Per més que un cregui si potser seria millor no parlar-ne més, ja que aquí, tots ens coneixem i no és fàcil que ja cap, en aquestes altures, es «giri la camisa» com deim vulgarment. Després dels tenebrosos anys del «habla el idioma del Impierio!» i dels actuals dels subtils i ultra-manipulats atacs gonellistes, qui ha resistit, ja és perquè té una fe a prova de defalliments.

Aquesta era la fe que tenien molts del intel·lectuals mallorquins a 1906 sobre la nostra catalanitat, i que demostraren complidament, en tres esdeveniments que es donaren a Barcelona en aquell any: Els Jocs Florals, la Solidaritat Catalana i el Congrés de la Llengua Catalana.

Si dura és la lluita contra els complexos i la incomprensió avui en dia, igualment ho era en aquell temps.

ELS JOCS FLORALS DE BARCELONA. MAIG DE 1906

Don Miquel Costa i Llobera n'havia estat elegit President del Consistori. L'acte se celebrà a la Llotja de Mar a les onze del matí del dia 6. I en ell fou concedit el primer Accèssit a a Viola d'Or i Argent a Gabriel Alomar, per la seva composició «Dins la Basílica»:

**«La cúpula se bada
com una gran calze d'or,
tremolen en l'arcada
tonalitats de flor...»**

D'aquest acte, l'Almudaina del 9 d'aquell mes en donà extensa referència, i el seu corresponsal diu textualment del famós discurs que hi pronuncià el poeta de Pollença:

«Se escuchan los graves acordes de la marcha del Rey Don Juan... Y ocupa la tribuna Mossen Costa, nuestro poeta, el cantor de «Temporal» y del «Pi de Formentor». Extiende los brazos hacia adelante y lee unas cuartillas grandes, cuadrículadas de azul, sobre las que se destaca una letra pequeña, trazada con pulso firme, claro, de rayas precisas...»

«Costa habla de la lengua y del genio de la familia catalana... recuerda aquel incomparable maestro Aguiló... un estremecimiento nervioso agita la asamblea, el recuerdo de Mariano Aguiló levanta una salva de aplausos, estruendosa, prolongada... Costa sonríe, satisfecho de haber evocado el recuerdo del Maestro... Entre la masa heterogénea que se apretuja y el Maestro, se entabla una corriente intensa que funde las voluntades, que las unifica, que las subyuga. Costa parece contento. Sus ojos se animan... La intensidad de expresión es el carácter del catalán... Reconoce las vacilaciones y el balbuceo del renacimiento de la nación catalana y abrien-

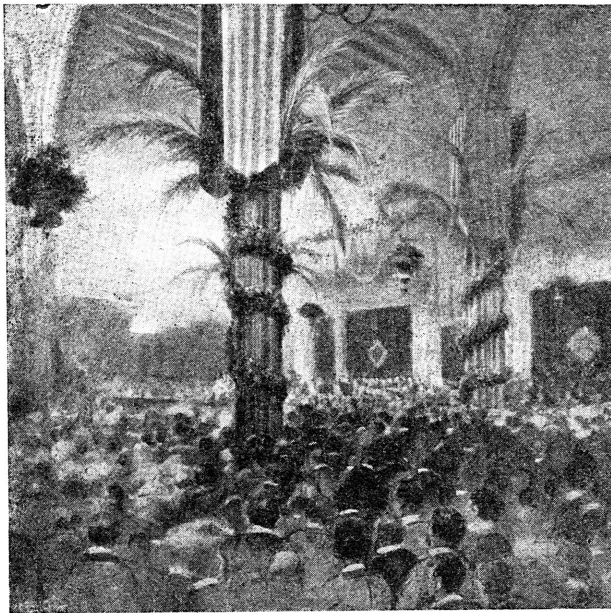
do el corazón a la esperanza, exclama que un renacimiento que cuenta con poetas como Verdaguer, pensadores como Torres y Bages y artistas como Gaudí... «ja en té prou per a imposarse»... Añade que los que abominan del espíritu de la tierra, pretenden que el árbol siguiera floreciendo y fructificando después de cortarle las raíces...»

«Con un hermoso final... con vivas aclamaciones al renacimiento catalán y un amoroso llamamiento del «VENIU POETES», termina Costa y Llobera su oración hermosa, esmaltada por una esperanza de una Florida Pascua de Resurrección Catalana...» (1).

LA SOLIDARITAT. MAIG DE 1906

El dia 20 d'aquell mateix mes de maig, se celebrava a Barcelona la grandiosa manifestació del moviment de Solidaritat Catalana. La història és ja molt coneguda i els antecedents d'aquell moviment i l'aprovació abans, de la Llei de Jurisdiccions. En resposta i com a protesta a aquesta llei, és que nasqué la Solidaritat, que —no cal dir-ho— tingué un fons eminentment polític i catalanista. Fou el republicà Salmerón qui oferí la solidaritat dels diputats del seu partit del Congrés, als diputats catalanistes per «dur la pau a Catalunya» com digué, al qual

(1) Vegeu text íntegre a Ob. Completes, Editorial Perenne, Barcelon. 1947, Plana 449.

El saló de la
Llotja el dia
dels
Jocs Florals

oferiment, Cambó aconsellà als seus «que l'acceptessin a ulls clucs, tot d'una».

La Solidaritat es formà a Catalunya amb els regionalistes de la Lliga, la Unió Republicana de Salmerón, els federals, els nacionalistes republicans (l'Esquerra), el que quedava de la Unió Catalanista, els carlins i els integristes. Sols quedaren fora Lerroix i els seus.

La Llei de Jurisdiccions fou aprovada per les Corts sota un govern liberal de Moret i sense oposició conservadora, de la qual Maura n'era el cap. Solament s'hi oposaren, 17 republicans, 7 regionalistes i 2 carlins. Tots aquests foren convidats a anar a Barcelona a l'acte de la Solidaritat i se'ls féu un gran rebement.

El 20 de maig de 1906, més de dues-centes mil persones desfilaron pel Passeig i Saló de Sant Joan, en manifestació organitzada per Cambó (regionalista), Roca (republicà) i Junyent (carlí), entre abraços de Salmerón a Rahola, senyeres i orfeons.

Llegiu el que conta l'Almudaina de l'endemà:

«La manifestación celebrada esta tarde ha sido soberbia, con una extensión de cuatro kilómetros».

«La senyera de Mallorca al pasar por frente la tribuna levantada en el Paseo de San Juan, la llevaba el estudiante mallorquín Cayetano Alcover, quien llevaba a su derecha al concejal del Ayuntamiento de Palma D. Luis Martí y a su izquierda el veterano luchador republicano D. Antonio Villalonga. Al encontrarse éste frente a la tribuna, los estudiantes lo levantaron en vilo...».

VERSIO DE COSTA I LLOBERA

Mossèn Costa que, com hem vist, havia presidit feia pocs dies els Jocs

Florals, i que entre 1904 i aquell mateix any de plenitud poètica arribava al vessant decisiu de les «Horacianes», havia estat honorat amb entusiasme pels catalans. Havia sopat amb Cambó al costat. Dinat als Caputxins amb Rubió i Carner. També als Jesuïtes. Li feren recitar a l'Hotel d'Anglaterra, a l'Ateneu Obrer i Orfeó Canigó. I el públic es posava dret quan recitava les «Horacianes»...

Aquell diumenge de maig, dia 20, no faltà a presenciar la manifestació de la Solidaritat. I el 22 en dona la seva versió a l'amic Joan Rosselló de Son Forteza:

«Ara et vull parlar de la manifestació d'ahir. Va esser colosal, seriosa, ordenadíssima, sense cap incident desagradable. Semblava cosa del poble yankee, 400 ajuntaments, més de 1.000 corporacions o societats, entre literàries, artístiques, econòmiques, industrials, etc'... diuen si els manifestants foren 150.000 i no me estranyaria perquè des de les 4 fins passades les 7 i mitja del capvespre vaig veure desfilar aquella immensa processó de banderes incomputables. Jo estava a un balcó de primer pis al Passeig de Sant Joan, a ca En Balanzó, cunyat d'En Carreres i Candi. M'hi acompanyà En Carner, i d'allà se veia lo millor de l'espectacle. També me veren els manifestants i començaren a saludarme els ateneus, orfeons i altres societats, inclinantme les banderes i aplaudint. L'Orfeó Canigó s'aturà i me cantà una estrofa: era un obsequi d'En Figueres. Ara sí que ja queda en llista! me deia En Carner que estava al meu costat. Ja veus siestic a l'ordre del dia en aquesta Barcelona. No voldria que a ca nostra s'alarmassen d'això. Ah! no pensava dirte que'l fill d'En Joan Alcover duya el penó de Mallorca quant aquest passà pel Passeig de S. Joan.

En Ferranet, N'Alzina i altres estudiants mallorquins formaven a la manifestació. Quina llàstima que no haja estat aquí En Riber i En Campins aquesta temporada! Com s'hi seria electrisat! Ja le hi pots dir de part meva que he pensat molt amb ell» (2).

LA BANDERA MALLORQUINA O EL «PENÓ» DE MALLORCA COM DIU EN COSTA

Segons l'Almudaina del dia 22, «La Veu de Catalunya» deia:

«El Regidor catalanista D. Lluís Duran i Ventosa, enterat de que el Regidor mallorquí D. Lluís Martí havia arribat de Mallorca ab la bandera d'aquella ciutat, visità ans d'ahir al Alcalde de Barcelona per demanar-li que's dignés donar hospitalitat en un lloch distingit de la Casa de nostre Consell Municipal a la senyera de la Ciutat de Palma».

«Ahir el Regidor païmesà senyor Martí, acompanyat del Sr. Duran i Ventosa van dipositar en nostra Casa de la Ciutat la hermosa bandera mallorquina que el diumenge s'alçarà entre mig de les catalanes en la grandiosa festa del Homenatge».

«La senyera te quatre quaters en els que hi figuren les quatre barres de Catalunya i el Castell de l'Almudaina sobre fons morat. El pal es de metall gròc i acaba ab una corona mural surmontada pel rat-penat».

«Es la primera vegada que Palma te senyera i s'estrena assistint a les festes de Solidaritat. En 1340, una reyal pragmàtica va concedir a Palma el dret de tenir bandera propi, ab el castell i les barres, però no s'havia fet us d'aquest privilegi fins ara».

«Al enderrocarse la muralla va trobarse alguna pedra ab les insignies de la bandera. Benvinguda sia la Senyera de la capital de l'illa Daurada».

No cal dir que la qüestió de la senyera ja en aquells moments donà lloc a reaccions des de Mallorca:

El Governador Civil de Balears envia a Barcelona el següent telegrama:

«El Alcalde de Palma me suplica le manifieste que el Ayuntamiento de su presidencia no ha enviado la adhesión a la fiesta de solidaridad catalana y en consecuencia no ha enviado a persona alguna que le representara ni senyera de la Corporación. Ruego a VS. se sirva hacerlo constar».

El Sr. Martí contestà que l'Alcalde Sr. Calvet ni era palmesà ni tan sols mallorquí, i que no tenia més representació que la que li donà la Gazeta (3).

A la sessió de l'Ajuntament ciutadà, el regidor Sr. Sureda s'alegrà de poder desmentir que la bandera mallor-

(2) Aquesta carta figura incompleta a l'obra citada anteriorment, plana 1104. Mossèn Bartomeu Torres la publica íntegra a «Miguel Costa y Llobera - Itinerario espiritual de un poeta». 1971. Plana 338.

(3) «La Almudaina», 24-5-1906.

La manifestació de la solidaritat catalana

quina que es deposità a Barcelona, fos la senyera de Palma.

Sobre el diguem-ne «problema de les senyeres», Benet Pons i Fàbregues havia presentat el seu conegut dictamen a l'Ajuntament el 26 de febrer d'aquell mateix any.

Tornant a la Solidaritat Catalana, i per acabar d'aclarir el seu significat, sols ens resta afegir que Ossorio i Gallardo, Governador Civil de Barcelona, abans de les eleccions, informava confidencialment al Cap del Govern Maura:

«La turbonada avança... El Padre Alcover (?) ha dicho en una conferencia que los católicos pueden votar sin escrúpulos de conciencia a Salmerón...». Efectivament, ben aviat, Prat de la Riba fou elegit President de la Diputació. Al congrés de Diputats, de 44 actes, la Solidaritat en guanyà 41. I al Senat, tots els llocs (4).

EL CONGRES DE LA LLENGUA CATALANA. OCTUBRE DE 1906

L'altre gran esdeveniment d'aquell any va esser el Congrés Internacional de la Llengua Catalana, també celebrat a Barcelona.

A l'Arqueològica Lulliana es cuidaren d'organitzar l'aportació bibliogràfica mallorquina, així com de fer les llistes de congressistes. Entre aquests hi figuraven: D. Antoni Planes, (regidor); els Canonges Miralles, Mateu Rotger i Martí Llobera; D. Gabriel Maura i Muntaner, D. Melcior Massot, D. Faust Morell (pintor), D. Joan Alcover, D. Bartomeu Ferrà, D. Joaquim Botia, D. Andreu Ferrer i Ginard, D. Mateu Obrador, D. Antoni Villalonga, M. Miquel Costa, D.ª Antonia,

M.ª Salvà, D. Joan Torrandell, D. Lluís Martí, D. Mateu Alzamora, D. Joan Bosch, D. Estanislau de K. Aguiló, etc.

La «Isleña Marítima» concedí una rebaixa de 25 % en el preu dels passatges.

El dia 13 d'octubre s'inaugurà el Congrés i el presidí i en fou l'ànima, el nostre Mossèn Antoni M.ª Alcover. I hi pronuncià un discurs d'obertura en què, entre altres coses, digué:

«Sols tenim un títol per preparar aquest Congrés Internacional de la Llengua Catalana: L'amor a la nostra llengua, l'excelsa, la gloriosa, la nostra sempre benivolguda llengua catalana...» (5).

Els nostres intel·lectuals mallorquins hi presentaren les següents comunicacions:

Joan Alcover: **«La Llengua catalana que hem apres a l'infància, és absolutament indispensable i insubstituïble com a element d'expressió estètica.»**

Costa i Llobera: **«No hem de permetre que la nostra llengua sigui esclava ni tributària de cap llengua estrangera.»**

Llorenç Riber: **«Missió dels escriptors en quant al manteniment de la puresa i unitat del català.»**

Joan Torrandell: **«Trascendència del periodisme pre a la propaganda i consolidació, renaixença i restauració de la nostra llengua.»**

Ramon Picó i Campamar: **«Part principal que han tengut els poetes en el moviment nacional de restauració catalana.»**

També presentaren comunicacions: Mateu Obrador, G. R. Orlandis S. J., Ruiz i Pablo, etc.

Sobre el Congrés, Sants Oliver es-

crivia a l'Almudaina del 17 d'aquell mes:

«El Congreso de la Lengua Catalana es una incorporación al tesoro de nuestra historia... Hemos asistido a una fecha memorable... Yo no recuerdo que en pleno siglo XX ningún otro pueblo haya dado pruebas de este estado de gracia, de este estado de poesía, en que Cataluña... ha sentido una nueva pubertad...»

I Joan Torrandell, a l'endemà:

«Terminada la función, la multitud agolpada a las puertas del teatro despidió al propagandista valeroso (Mossen A. M. Alcover) con aclamaciones unánimes mientras su coche atravesaba la masa numerosísima que invadía el paseo... Hermosísima apoteosis de la voluntad poderosa, reconocida, por un pueblo de acción intensa!».

«A los legos nos ha traído aquí el patriotismo, el amor ardiente que a Cataluña profesamos. Por esto hemos venido y así lo declara el autor de la Balanguera en la Sección Literaria... Todos rendimos tributo de admiración y amor a Cataluña y a su idioma...».

IMPRESSIO SUBJECTIVA I ENCERTADA D'UNAMUNO, PERO AL FINAL DISCORDANT

El mateix Joan Torrandell cedí un lloc al seu palc a l' eminent Unamuno. I d'ell rebé la següent impressió:

(4) Jesus Pabon, «Cambó», 1er. Volum, plana 275. El mateix autor i a partir de la plana 256, explica la gènesi i conseqüències de la Llei de Jurisdiccions i del moviment de la Solidaritat Catalana.

(5) «La Il·lustració Catalana». Volum IV, any 1906.

Presidents i Comissions del Congrés de la llengua catalana, entre ells M. Costa, A. M.ª Alcover i M. Obrador
(Fotografies de «La Il·lustració Catalana»)

«Diga lo que quiera el Sr. Secretario, quien aseguraba que la tarea del Congreso no sería patriótica, si no era exclusivamente científica, el pueblo ve por todas partes la aspiración sentimental que hoy constituye su naturalísima obsesión. El propio Rubio y Lluç, queriendo o sin querer, no hace en ese discurso aparentemente científico, más que resonar como resuena el espíritu popular. Vea lo que ha hecho y dicho su admirable paisano de Vd., su apóstol ardiente, idealista a lo Ramon Llull, pseudo-sabio y, en verdad de verdad, propagandista ardoroso; es el único sincero y que no oculta sus sentimientos bajo formas científicas. Bueno, yo no sé si esto es bueno o es malo para España. Yo no sé si podremos llegar a cosa de provecho para unos y para otros; pero es fuerza confesar que esto es un hecho, que aquí no hay nada accidental ni pasajero. Esto va, irá a alguna parte, que no será la ruina de Cataluña. Con tal que acepte la libertad, el progreso, la verdad, toda la verdad, yo que soy, ante todo un hombre, un miembro de la Humanidad, que cada día ama más la personalidad propia para entenderse con la personalidad de los otros, me doy por satisfecho».

Però, el mateix dia, Unamuno pronuncià una conferència en el Teatre Novetats organitzada per l'«Ateneo Enciclopèdico», del que era President Francesc Layret (6). En ella, Unamuno, acceptava que els problemes d'aquell moment de Barcelona, eren una mani-

festació de vida intensa, molt major de la que es trobava en qualsevol altra regió espanyola. I amb molt poca oportunitat, parlà de la llengua vasca, afirmant que es moria, i féu la desgraciada comparança del «mauser» i l'«espingarda» sobre les llengües, comparança que motivà la publicació a «La Vanguardia» del célebre article «La Espingarda» per Miquel dels Sants Oliver (7).

FINAL

Podríem acabar aquest article, recordant el dinar de Miramar, a Montjuïc, amb Joan Alcover, Costa i Llobera, Sants Oliver, els Obrador, Joan Torrandell, Enric Alzamora i Amengual. Durant aquest dinar, Oliver llegí l'article citat sobre Unamuno, Costa recità poesies inèdites i Alcover la «Balanguera». I abans, Joan Torrandell, llegí un article del gran absent Gabriel Alomar:

Es titulava «El Verb de Catalunya», publicat en «El Poble Català»:

«Obra essencial d'unitat. Vet aquí la nota més pura del Congrés de la Llengua Catalana... des de que el catalanisme se va encarnar, mai, ha celebrat un acte més alt per a donar fe de vida de si mateix... Qui ha fet el miracle? Una sola espira vivent, qui ha persistit en tot el nostre territori, contra l'envestida perfidiosa de tots els enemics: L'idioma. Els germans s'han regonegut germans... Bon jorn! Bon jorn, compatriota...!» (8).

I Joan Torrandell, cronista de l'Almudaina, acaba la seva crònica enviada des de Barcelona, contant com en aquell capvespre tardor i havent baixat ja de Montjuïc, s'acomiadaren els assistents a la fervorosa reunió mallorquina, «con el corazón repleto de profundas emociones».

FRANCESC SERRA DE GAYETA

(6) Francesc Layret, polític republicà destacat i amic de Lluís Companys, fundà l'«Ateneu Enciclopèdic Popular». Fou dels republicans adherits a la Solidaritat. Advocat obrerista, fou assassinat al sortir de ca seva, al carrer de Balma, durant les lluites entre sindicats i pistolers a l'any 1920.

(7) «La Almudaina», 25-10-1906, va reproduir aquest article de Sants Oliver.

(8) Reproduït per Gregori Mir a «El Mallorquinisme polític». Volum 1er. Plana 112.

'Església nostra

Trenta capellans parlen d'autonomia

Els polítics, la premsa, la televisió i tots els mitjans de comunicació social de l'Estat espanyol repeteixen contínuament la paraula **AUTONOMIA** o **PREAUTONOMIA**, com si fos la cançó més grata a les orelles dels ciutadans del nostre temps.

No és una moda que passarà, com tantes altres, sense deixar cap seqüela dins la nostra vida col·lectiva. El desig d'**AUTONOMIA** és conseqüència de la reacció contra un exagerat centralisme que quasi ha aconseguit destruir la personalitat de tots els països que formen l'Estat espanyol i és fruit d'un grau de maduresa on és arribat el nostre poble dirigit per un inconscient col·lectiu que en porta al ple desenvolupament de la nostra personalitat amb una potència que a la llarga ningú podrà deturar.

Qui ho dubta, que sempre hi ha gent superficial filla de les circumstàncies, que sense sentir res amb profunditat para dels tòpics ambients i pren les idees que més dominen com una moda i parlen d'elles fins que deixen d'estilar-se.

Emperò el tema de l'**AUTONOMIA** és tan vital i essencial per a nosaltres a l'instant present que de cap manera ho podem usar com un vestit que ens adorna i res més.

Entre tants qui han tret la qüestió, destaquen en aquests dies uns sacerdots qualificats de «joves» i «progressistes» per la premsa de Ciutat. Són una trentena i es reuneixen generalment els primers dimarts de cada mes per a estudiar la situació real de l'Església de Mallorca i els problemes de la nostra societat.

Aquests preveres del «Grup dels primers dimarts» han dirigit un Document al Bisbe i al poble de Mallorca que toca seriosament el tema de l'**AUTONOMIA** amb unes formes que ningú por acusar d'oportunistes.

La causa concreta que mogué els citats capellans a definir-se sobre el problema de l'**AUTONOMIA** del nostre poble, fou quan un conegut economista peninsular radicat a Mallorca parlava de la trista situació de la nostra Illa tractada fins

ara pel Govern de Madrid com una font de divises, una colònia explotada a favor de la industrialització de la Península, amb el camp abandonat, les coses degradades per unes construccions i un turisme desplanificat, i altres desastres a què només es podia posar remei mitjançant un govern autònom que administrés directament la nostra terra. Per altra part, la mateixa persona, afirmà que els polítics «mallorquins» que havien guanyat les eleccions del 15 de juny, generalment, no tenien cap interès en una autèntica **AUTONOMIA** ni econòmica ni cultural, de tal forma que han aconseguit adormir l'interès de la gent pels problemes autonòmics i polítics. Va dir que per a salvar Mallorca sols quedava una esperança: la mentalització del poble realitzada pels mestres d'escola i pels sacerdots.

Aquestes paraules varen corferir els reunits que immediatament encarregaren a un dels presents perquè preparés unes notes inicials per a discutir conjuntament. Foren debatudes per l'assemblea i després s'encarregà a tres persones que redactassin el text definitiu, tal com sortí a la premsa.

El motiu principal del Document és la fidelitat a la Terra mallorquina i el seu progrés dins tots els ordes, volgut per Déu; és un darrer i suprem esforç (part damunt de tots els partits polítics) de salvar un poble que no està perdut del tot; però a poques passes de la seva dissolució si no s'intervé de forma heroica. Per això els membres del Grup dels primers dimarts, com a cristians compromesos amb el moment històric que vivim, no podien callar deixant de compartir les angúnies i esperances de les minories que es mouen entre una massa alienada i dormida.

Els trenta capellans desenvolupen llur tesi sense por a dir cada cosa pel seu nom. Parlen que «és un dret del nostre poble recobrar les llibertats perdudes per la força de les armes», és a dir en aquell trist onze de juliol de 1716 quan el Gran i General Consell de Mallorca es va veure obligat a obrir les por-

tes de Ciutat als poderosos exèrcits borbònics.

En aquest moment que es reconstrueix la llibertat democràtica a l'Estat espanyol, manifesten que «no basten les dimensions individuals de la llibertat, sinó que n'hi ha unes altres que depenen del fet d'esser poble» ... cada comunitat històrica té dret inalienable de desenvolupar la seva personalitat. «Aquesta és la nostra manera d'entendre l'**AUTONOMIA**: la que ens permet viure com a poble i al mateix temps no vol deixar cap sector de Mallorca sota el domini dels altres».

Projectar l'**AUTONOMIA** té unes derivacions eclesials i unes altres que com a mallorquins n'han de dir una paraula. S'ha de revisar la predicació en els temples i l'ensenyament a les escoles. «Estam a ca nostra, som hereus d'una història mil·lenària i no volem ser objecte de domini ni deixar diluir la nostra personalitat nacional».

No es pot condensar en poques paraules tot el Document que toca temes com la normalització de la llengua catalana, l'autonomia en l'organització de l'Església de Mallorca, i en els aspectes polítics dona llum claríssima sobre l'**AUTONOMIA** institucional, cultural i econòmica.

Crec que val la pena recomanar a tots els mallorquins que estimen la nostra Terra i volen que sigui un país madur i autèntic que llegeixin i meditin repetides vegades les paraules dels sacerdots sobre l'**AUTONOMIA** del nostre poble.

M'atreveixo a afirmar que el Document és un dels manifestos d'intencions més autèntiques i desinteressades de tots els que llegim i escoltam en aquest temps difícil i complicat que estam vivint. Es la veu d'una minoria generosa i plena d'esperança en un futur de salvació del nostre país que tots junts hem d'aconseguir.

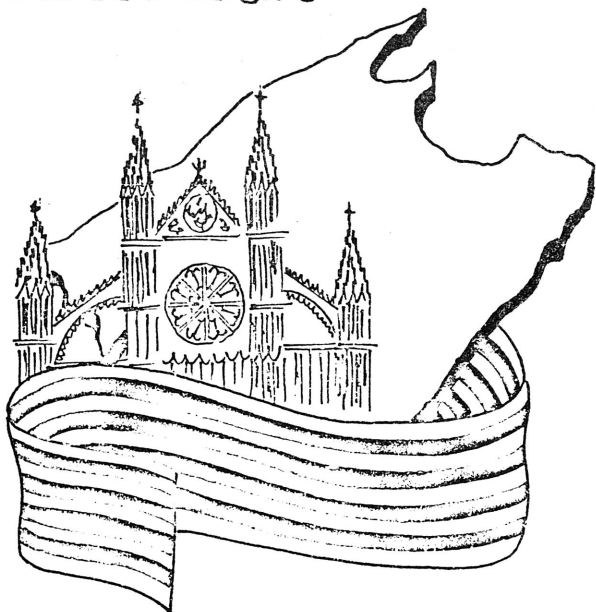
Tant de bo les altres minories, de dretes, de centre o d'esquerra, volguessin acceptar llur col·laboració generosa per a ajudar a les masses a descobrir la pròpia identitat.

Joan Francesc MARCH

Després d'aquest breu comentari-presentació de J.F. March, oferim els paràgrafs més importants del document **ESGLÉSIA I AUTONOMIA**, que podem qualificar com la presa de posició més ferma sobre la identitat del nostre poble, d'una forma concreta, pública i manifesta des del pontificat del bisbe Pere J. Campins (m. 1915). Reproduïm només els passatges més particularment eclesials. La part final del document tracta dels aspectes polítics (autonomia institucional, autonomia cultural i econòmica).

El text íntegre d'aquest document fou publicat per «Diario de Mallorca» els dies 7 i 8 d'abril; «Balears» el publicà els dies 8 i 9; dia 6 d'abril, «Ultima Hora» en feia un ampli i elogiós comentari a la seva editorial, i en reproduïa alguns extractes. El podeu demanar al Monestir de La Real (Ciutat).

ESGLÉSIA I AUTONOMIA

GRUP DELS PRIMITS DIFARTS

DAVANT LA URGÈNCIA DE L'AUTONOMIA

La nostra història ens fa especialment sensibles al moment en què, dins l'Estat Espanyol, ens replantejam la nostra convivència sobre les bases democràtiques.

Efectivament, les llibertats no es poden viure d'una manera abstracte ni purament receptiva. Tenen una referència històrica ineludible. Per aquí descobrim que no basten les dimensions individuals de la llibertat, sinó que n'hi ha unes altres que depenen del fet d'esser poble. Per això, cada comunitat històrica té el dret inalienable a desenrotllar la seva personalitat encunyada dins la història i projectar el seu futur, considerant injusta i discriminatòria qualsevol ingerència o domini d'altres pobles o de l'estat.

Per tant, exigim que ens sien reconegudes la capacitat d'autogovernar-nos, de recobrar i posar al dia les nostres institucions tradicionals, que ens permetin viure com hem estat i som, és a dir com a poble, i ens impulsin a recobrar i dinamitzar el nostre patrimoni cultural, econòmic i polític, amb el treball i la veu de tots els mallorquins.

Aquesta és la nostra manera d'entendre l'autonomia: la que ens permet viure com a poble i al mateix temps no vol deixar cap sector de Mallorca sota el domini dels altres.

Tots els creients, com a seguidors de Jesús de Nazaret, hem d'assumir la realitat del nostre poble, la seva història, la seva llengua, el seu llenguatge, rebutjant les postures distants i col·laboracionistes amb els poders dominadors, tradicionals i novells, que pretenen l'anivellament dels pobles mitjançant la dominació en funció dels seus interessos.

Com Església tenim la urgència de revisar a la llum de l'Evangeli el contingut i el vocabulari de la predicació i de l'ensenyament. Manejam idees i paraules tan fonamentals, com poden esser: poble, poble de Déu, pàtria, nació, catolicitat, solidaritat, tradició, història, llengua del poble, marginats, pobles, pobres, minories, llei (justa i injusta), etc. Totes aquestes paraules tenen un rerefons moltes vegades ben dirigit pels poders dominants. I, si és inqüestionable que l'Església és per a tothom, això no té altra demostració que la que donà Jesús: la de començar pels petits i pobres, i, en el nostre cas concret, el petit i indefens és el nostre poble, desproveït de l'ús normal de la seva llengua, al qual li han amagat la seva història amb un ensenyament imposat; una derrota militar el desposseí de les seves institucions; i l'escola, els mitjans de comunicació, la capacitat d'organitzar l'economia passaren a l'absolut domini del qui encara segueix considerant-se vencedor i tracta la nostra terra com a província.

Aquesta realitat ens descobreix que fins i tot està en perill la nostra mateixa consciència de poble, fet molt greu per la mateixa Església, que perd un punt de referència al definir-se com a Poble de Déu. Per tant, des d'aquest punt de partida, amb arrels neotestamentàries, l'Església a Mallorca, per a conservar la seva mateixa identitat aquí, ha de lluitar perquè el poble de Mallorca recobri plenament la consciència de la seva dignitat. Amb tal intent:

Cal establir una teràpia per a combatre la por i el complex que se'ns ha imposat amb una política secular de dominació en el camp polític, que aconseguí manejar l'eclesiàstic.

Es imprescindible desfer-nos del complex de ser minoria dins la nostra pròpia terra: els mallorquins, els de naixement i els qui han assumit la nostra tradició, no constituïm cap minoria, sinó que som clarament el poble de Mallorca al moment present. No ens hem incrustat dins cap altre poble i, per tant, no necessitam d'un tractament especial per a protegir-nos.

Estam a ca nostra, som hereus d'una història mil·lenària i no volem ser objecte de domini ni deixar diluir la nostra personalitat nacional.

Al mateix temps volem una solidaritat amb tots els pobles, començant per aquells que ens són més pròxims i amb els quals tenim una llengua i cultura comunes, als quals unim els nostres esforços per a recobrar la tradició comuna d'una convivència entre iguals.

Com a tal, l'Església a Mallorca no pot fer seva una determinada forma d'organització política; però just pot acceptar aquella que es fonamenti en el reconeixement dels pobles i no en el seu domini. **Dins un estat, on el**

poble de Mallorca s'hi trobi amb tota la seva tradició i on pugui desenvolupar-se sense mutilacions, l'Església podrà formar-se com a poble de Déu. La llibertat i el desenvolupament integral del poble de Mallorca, són necessaris per a la llibertat real de l'Església a Mallorca i per a continuar la seva tasca en nom de Jesucrist.

I, així com, perquè hi hagi una autèntica església, no cal que es trobin reunits un nombre determinat de persones, creim que a un poble tampoc se li poden exigir uns coeficients demogràfics determinats perquè sia reconegut com a tal. Una pretensió semblant no és altra cosa que manifestació de l'arbitrarietat del domini.

Més encara, l'Església de Mallorca, formada per ciutadans d'aquest poble, es compenetra profundament amb ell, de manera que la convocació a la fe, la celebració dels sacraments, les relacions entre les persones i les diverses comunitats, així com la festa, la vida i la mort s'expressen amb els vehicles propis del poble de Mallorca, com són la llengua i les tradicions, les expressions artístiques, plàstiques, literàries, musicals, el ball i el dol. Tot això entra a formar part del mateix patrimoni de l'Església, i així es fa més palesa la seva catolicitat (cf LG 13, c).

Troband-nos en un moment de recobriment, cal instrumentar els mitjans adients perquè sia ver que l'església a Mallorca és un factor dinàmic, tal com proclama el Vaticà II: «L'Església —Poble de Déu— en plantar-hi el Regne, no lleva de cap poble res dels béns temporals, ans al contrari afavoreix i assimila en tant que bones les qualitats, els valors o costums que expressen la personalitat en tant que bones les qualitats, els valors o costums que expressen la personalitat de cada regió, i assimilant se'ls purifica, envigoreix i potencia» (LG 13 b).

REPERCUSSIONS DINS L'ORGANITZACIÓ ECLESIASTICA

a) La diòcesi és per Mallorca, i no un instrument administratiu.

La mateixa organització eclesiàstica ha de respondre a una autonomia real. Això demana que tots els servidors de l'església: bisbe, preveres, i instituts religiosos, examinin el seu programa pastoral, actualment projectat més cap a Ciutat que cap a la totalitat de Mallorca. L'Església a poc a poc ha anat privilegiat els sectors que els poders han preferit per llurs interessos.

La diòcesi ha de revisar els criteris segons els quals ha dividit en diverses zones el seu territori per a les Vicaries episcopals, així com les agrupacions arxiprestals, de manera que s'acomodin uns i altres a la homogeneïtat que ve d'abaix, posant a segon lloc els criteris merament administratius

b) La urgència de la integració dels Instituts religiosos.

Els Instituts religiosos, molts d'ells nascuts a la pagèsia, no just han de retornar als pobles en el sentit primitiu del seu origen, sinó que també han de cercar una organització interna que no els presenti com a destacaments d'una altra cultura.

Es urgent la plena integració de tots els seus membres. Per tal fi creim important dir als nascuts fora del nostre ambient cultural, que de cap manera volem que sien forasters als nostre país. Ara bé, la catolicitat autèntica no és la que imposa l'acomodació del poble al servidor, sinó la que fa dels religiosos uns servidors del poble, del qual s'assumeixen els seus valors i la seva llengua i història. Això és el que sempre es fa més enllà de les fronteres de l'Estat Espanyol, i no hi ha motius evangèlics que justifiquin l'estat d'excepció en què secularment és tractat el nostre poble. ¿Caldrà recordar que nosaltres ja fa segles que feim un canvi semblant al que demanam?

c) La província eclesiàstica.

L'Església a les nostres illes té una tradició mil·lenària, encara que amb una llarga interrupció en el que es refereix a l'organització diocesana. Ja almenys, en el segle V i, de bell nou a les darreres centúries, les Balears i Pitiüses formen tres diòcesis diverses.

Aquesta organització posa al mateix nivell Eivissa-Formentera, Mallorca i Menorca. Creim que aquest és un

antecedent que cal tenir en compte dins la regulació de l'autonomia en el camp polític, com ja hem indicat més amunt.

Però també ens sembla necessari donar una altra passa, que seria la d'intensificar la comunió eclesial i la col·laboració pastoral entre les nostres esglésies, fins i tot en el camp personal.

Per a tal finalitat hi ha una estructura eclesiàstica que cal revitalitzar i així introduir-la a nivell de les nostres diòcesis, això és la «província eclesiàstica».

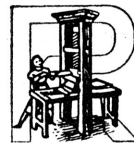
Creim que hi ha motius pastorals suficients perquè aquesta província sia constituïda.

Però ja abans d'arribar-hi, jutjam que és imprescindible que aquesta estructura no serveixi al prestigi d'una seu, com seria la mallorquina, per ser la demogràficament més grossa. Pensam en un fet irrenunciable i molt cristià, que és la igualtat de les esglésies, independentment de l'extensió i població. Per tant, ja des del començament s'haurien d'arbitrar unes regles de joc, de manera que cap diòcesi en sortís privilegiada. Encara volem afegir que aquesta passa hauria de ser menada per cada una de les nostres diòcesis.

d) Una conferència episcopal dels Països de llengua catalana.

Els nostres bisbes formen part de la «Conferència episcopal espanyola». Tot valorant la seva labor, creim que les diòcesis i la postulada província eclesiàstica, s'han d'integrar dins una unitat que respongui més immediatament al nostre ambient cultural: Balear-Pitiüses, Catalunya i País Valencià. Aquest criteri d'homogeneïtat cultural té uns antecedents a diversos nivells i el mateix Vaticà II en dóna motivacions.

Devora las raons històriques, i per damunt elles, hi hem de posar les pastorals, que comencen per fer més significativa la comunió eclesial, la comunicació personal, la recerca pastoral amb mitjan i objectius comuns, que amb bona mida vénen donats per la mateixa tradició, «puix que tenen una sola llengua i els mateixos costums», com ja al segle XVI escrigué el llucmajorer i més tard bisbe de Lleida, Miquel Thomàs de Taxaquet.

TALLER GRÀFIC
RAMON

Una impremta
per a la nostra cultura

TIPOGRAFIA I OFFSET

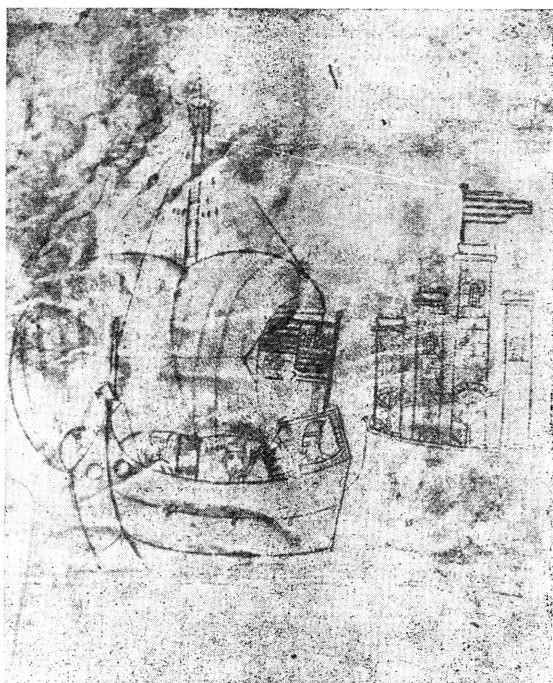
Balmes, 39 Tel. 25 44 32 Palma

La senyera de la discòrdia (III)

per Gabriel Bibiloni

Decididament el senyor Josep Segura i Salado és un prodigi de tossuderia difícilment superable. La quixotesca defensa que ha emprès de la senyera del castellet, a «Lluc», a tots els diaris locals i, fins i tot, als valencians «Las Provincias» i «Levante» —de bracet del búnquer-barrequeta— arriba a uns extrems que ja cauen dins el terreny de l'obsessió. En el número de «Lluc» de gener-febrer de 1978 fa una segona investida contra mi, amb el seu llampant estil de «Foc i Fum» i amb les seves infules d'infalibilitat vaticana, en un article que ell mateix qualifica de definitiu. Deu voler dir que és el darrer —i per a bé de tots esperem que així sigui—, perquè el terme «definitiu» em sembla massa pretensions. La ciència no és mai definitiva; està sempre en contínua revisió i perfeccionament i oberta a noves troballes i aportacions. De cap manera pot avançar amb mentalitats hermètiques i quadriculades com la del senyor Segura, un jove aficionat a la història, que perquè ha tingut oportunitat de veure alguns documents i algun llibre d'heràldica, es creu amb dret a formular teories definitives i inamovibles sobre un tema tan complex com el dels símbols heràldics, un tema sobre el qual encara i ha molt, moltíssim, a investigar.

No em fa gens de gràcia, sinó tot el contrari, polemitzar sobre aquest tema. I em sap greu haver d'emprar un to de duresa que no és habitual en mi, però el senyor Segura ho ha volgut. En el meu primer article, que vaig escriure per fer una modesta aportació a una qüestió que constitueix un dels petits —o grans— problemes domèstics de la nostra gent, no hi havia el més mínim atac —ni velat ni descobert—, ni tan sols cap al·lusió, al senyor Segura. He criticat, això sí, una determinada ideologia política reaccionària, a la qual fa el joc conscientment o inconscientment el senyor Segura, que ataca tots aquells senyals d'identitat que ens uneixen a la resta de la nostra nació catalana i fomenta tots aquells altres que ens disgreguen. El senyor Segura se sentí frare i prengué candela. Se sentí personalment ofès i em féu una rèplica enravenxada que motivà el meu segon article. Com que el senyor Segura ha tornat a la càrrega, em veig obligat a fer un tercer article, més que per fer front als seus atacs personals, que al capdavall no m'inquieten gaire, per evitar que els seus articles, aparentment documentats i publicats en una revista científica, seriosa i nacionalista, puguin ensarronar els lectors que no posseeixen una informació detallada i precisa. Tornem-hi, doncs.

El Castell de la Senyera

Ja vam dir que Pons i Fàbregues dictaminà que l'ensenyà representativa de l'antic regne de Mallorca, i per tant de l'actual Mallorca —ell no parla mai d'escut balear ni de bandera balear— era constituïda per les quatre barres reials i la figura d'un castell. Aquests elements han de figurar tant a l'escut com a la bandera, amb una diferència, però, que Pons considera rellevant: l'escut ha d'esser quarterat i la bandera dividida en dues parts. Tanmateix, aquesta darrera afirmació presenta molts interrogants, que he intentat subratllar als articles anteriors. L'escut, efectivament, sempre l'hem vist de forma quarterada, amb el castell sobre fons blau en el segon i tercer quarter. Res hi ha, doncs, a observar. La bandera, però, ja és una altra qüestió. Pons establí que havia d'esser quarterada basant-se en el document del 1312, sense tenir en compte cap altre factor; sense tenir en compte que no hi ha cap documentació gràfica d'aquesta bandera abans d'aquest segle, i sense tenir en compte que hi ha en canvi documentació de banderes quarterades, com la de l'Atlas de Cresques i altres documents contem-

poranis, les quals són considerades per Pons —erròniament com veurem després— creació de Pere III. D'altra banda, l'única documentació que ofereix Pons de l'enssenya xapada és precisament un escut —el que es trobà durant l'enderrocament de les muralles—, que segons ell ha d'ésser quarterat. Els elements no encaixen.

Josep Segura repeteix als seus articles aquestes teories, introduint-hi, però, alguns canvis substancials, i aquí és on més la bolla. Jugant a reis bons i dolents, legítims i il·legítims arriba a muntar un bugat que no hi ha qui en tregui entrellat. Afirmar que fins al 1343 la bandera del regne de Mallorca fou la bipartida creada per Sanç. Fins aquell any «de existir un escudo de la Ciudad [...] seria, al menos en su disposición, idéntico al de la bandera: dividido en dos partes» (Ultima Hora, 28.2.77). Després del 1343, el murri de Pere III (ell en diu IV) abolí aquests símbols i imposà en el seu lloc els quarterats. «Es posible que cuando Pedro IV de Aragón invadió Mallorca, el 1343, los partidarios del monarca intruso, para diferenciarse de los del desgraciado Jaime III, inspirándose en el legítimo blasón de la Ciudad invadida, crearan uno nuevo que, al vencer los invasores fuera legalizado» (Ultima Hora, 28.2.77). «[...] probablement, aquest escut i bandera quarterats siguin derivació de l'escut i bandera de dues peces concedits pels reis Jaume I i Sanç» (Lluc, juliol-agost 77). «[...] la bandera quarterada era emprada [...] després de la victòria (1343) de les tropes que —amb tota probabilitat— la crearen per a diferenciar-se dels partidaris de la bandera i dinastia legítima (idem). I ara ve el bugat. Segons Segura la bandera legítima del nostre regne és la bipartida, no la

quarterada imposada il·legítimament per l'il·legítim Pere III. I com que continua amb la idea fixa que el regne de Mallorca eren les illes Balears, ha de ser la bandera de totes aquestes illes, passi el que passi i diguin el que diguin el menorquins, els eivissencs i els mallorquins. Es veu que la sobirania encara la té el rei Sanç en exclusiva. Ara bé, resulta que, segons Segura, l'escut i la bandera quarterats (vegeu Ultima Hora, 28.2.77) són els legítims de la ciutat de Palma i de l'illa de Mallorca. O sigui que la bandera de les nostres illes és la de Sanç i la de Mallorca la que crearen «los invasores». Fosca! Pel que fa als escuts, el de les illes ha de ser barrat i travessat per una faixa en diagonal (que, segons Pons i Fàbregues, era el personal de Jaume III). ¿I per què no el bipartit que vigia abans del 1343? Es més. Segura ha dit infinites vegades que la bandera de les quatre barres no pot ser la nostra, perquè era «només» el símbol personal del rei; en canvi, l'escut de les illes ha de ser el símbol personal de Jaume III. La bandera no, però l'escut sí. ¿I per què precisament ha de ser el de Jaume II, i no el de qualsevol altre dels nostres reis, des de Jaume I fins a Ferran II? Si a les argumentacions de Pons i Fàbregues hi ha punts foscos i discutibles, les de Segura i Salado constitueixen el desgavell més monumental.

Em sembla que ja ha arribat l'hora de formular hipòtesis coherents sobre tots aquests símbols. Tot i tement fer-me pesat, em crec obligat a insistir-hi. Em sembla evident que l'enssenya que combina barres i castell, sigui escut o bandera, sigui en forma bipartida o en forma quarterada, té només un únic significat i un únic valor.

Aquestes armes foren creades per Jaume I, el 1269, quan instituí el segell de la ciutat de Mallorca. Basant-se en aquest segell, el 1312, Sanç creà un escut dividit en dues parts, tal com es dedueix del document corresponent, que féu extensiu a la universitat i al regne. Això no obstant, aquesta enssenya fou objecte d'una remodelació molt aviat —en tot cas abans de la incorporació de Mallorca a la Corona catalano-aragonesa— que donà lloc a l'escut i a la bandera quarterats que restaren com a heràldica municipal definitiva. És impossible que la bandera quarterada fos una imposició de Pere III. Basta mirar que apareix a la carta nàutica d'Angelí Dulcert datada a la ciutat de Mallorca el 1339, que es conserva a la Bibliothéque National de París, i que coincideix amb altres dues datades el 1330 i el 1327. Pere III no imposà absolutament res. Els fets que motivaren la batalla de Lluçmajor foren una simple brega familiar, ben al marge dels interessos del poble, a qui tant li era tenir el rei a Perpinyà o a Barcelona.

Les barres i el castell són l'heràldica de la ciutat de Mallorca. Si aquesta enssenya fou emprada antigament com a pròpia, a més, de tot el regne (l'illa de Mallorca), això és degut únicament a l'etern centralisme de la capital i a la confusió medieval entre la ciutat i el regne. I de cap manera no justifica que actualment l'emblema d'una de les nostres ciutats, encara que sigui el cap i casal, hagi de ser representativa de totes les altres localitats. Més encara, malgrat que la bandera amb el castell sigui més tradicional en forma quarterada, la seva versió bipartida, que circula actualment, no deixa d'ésser exactament el mateix: una bandera municipal, la de la ciutat de Mallorca.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

ULTIMA HORA

La veu del poble
i dels pobles

La senyera del país

No tornaré a insistir sobre el fet evident que l'única senyera que ens és comuna a tots els mallorquins i a les quatre illes Balears és la de les quatre barres, antic símbol d'una monarquia que governà el nostre país més de sis segles i que restà lligat definitivament a la terra una vegada desapareguda aquella monarquia. Ni insistiré tampoc sobre el caràcter popular que tingué sempre aquest símbol. Tot això queda tractat als meus articles anteriors, dels quals no trec ni una coma.

El que vull fer, però, són unes quantes puntualitzacions al senyor Segura i Salado. No vull entrar en la peregrina discussió sobre el nombre de barres. Vull remarcar, amb tot, que aquest no fou fix fins a temps recents. He vist escuts de tots els temps i de tots els reis amb dues i amb tres barres. Al mateix escut de Barcelona hi sol haver normalment dues barres. Les teories del senyor Segura sobre incorporació o supressió de barres segons la conquesta o pèrdua de territoris, mentre no recolzin en un estudi profund i seriós, em semblen història-ficció.

Vull aclarir també alguns conceptes del meu article anterior sobre la senyera de Jaume III. Vaig reproduir un document del 1345 consistent en la factura d'una senyera encarregada per Jaume III, a la qual es parla clarament de roba groga i vermella. A causa d'una errata que va fer engreixar un parell de kilos el senyor Segura, una L de la data es canvià per I; així MCCCXLV quedà convertit en MCCCXIV. Me sap greu haver-lo de desil·lusionar, però Jaume III no encarregava banderes abans de néixer. Per una distracció que lament i que m'après a corregir, no vaig donar la citació del dit document (*).

Sobre la senyera que portava Jaume III a la batalla de Lluchmajor he

de dir també algunes coses. Vaig citar un article de Gabriel Llopart que el senyor Segura m'acusa de manipular i deformar. Com que l'acusació és greu, tornaré a reproduir tot el tros que ens afecta:

«...Mallorca la debí poseer [la bandera barrada] hasta que el rey Sancho, de la dinastía local, añadió a la señal de las barras un castillo en 1312».

«Sin embargo los reyes de la dinastía de Mallorca seguían con la bandera real barrada. **De los gastos para confeccionar la que llevaba el rey Jaime III al morir en Lluçmajor se deduce que así era: sólo roja y amarilla** [Subratllat meu]. Y que lo era la de Sancho, él mismo lo dice de pasada en el documento antecitado».

«La bandera dada por el rey Sancho lo fue a los jurados, la Universidad y el reino de Mallorca —teniendo en cuenta que los jurados de la «Ciudad de Mallorca», que entonces lo era por excelencia a diferencia de ahora— jugaban un papel decisivo y representativo en toda la isla».

«De ahí, si no me equivoco, en la interpretación que la bandera bajo la cual se combatió en Lluçmajor por las huestes ciudadanas fue precisamente la tricolor concedida por el rey Sancho».

O sigui que segons Llopart Jaume III portava la bandera barrada i la host ciutadana la tricolor. Quan vaig reproduir el tros que he subratllat, que, a més, és bastant clar, no vaig voler fer dir a Gabriel Llopart —com sembla insinuar Segura— que la bandera del regne fos «sólo roja y amarilla». L'únic que vaig voler dir és que Gabriel Llopart havia escrit que la bandera de Jaume III era només groga i vermella, sense cap faixa blava. Insistesc: em referia a la bandera de Jaume III i la frase de Llopart citada no es presta a cap confusió («la que llevaba el rey Jaime III al morir en Lluçmajor»). No hi ha, per tant, cap

manipulació ni cap retorçament; en tot cas un error en l'ús que vaig fer de la paraula «host». Llopart creu que la bandera que portava la host ciutadana era la tricolor. Bé, és possible naturalment que la host ciutadana portàs la bandera ciutadana; quarterada com hem vist abans i com la dibuixà Faust Morell en el quadre que representa la batalla de Lluçmajor.

Una darrera puntualització: la Generalitat de Catalunya no té cap bandera diferent de la «catalana», com diu el senyor Segura (Lluç, gener-febrer 78; Última Hora, 9.1.78). La senyera amb un estel blanc sobre fons blau fou creada per Francesc Macià com a símbol del seu partit Estat Català, no de la Generalitat. A la plaça de Sant Jaume que jo sàpigam, no hi ha onejat mai encara. Cal informar-se millor abans de dir res. El que sí és cert és que l'antiga Generalitat de Catalunya, la d'abans de la Nova Planta, usava un símbol característic del Principat, que es pot veure, per exemple, a la façana de l'Arxiu Històric de la Corona d'Aragó: la creu de Sant Jordi sobre fons blanc. Aquesta és l'antiga bandera del Principat de Catalunya. Si allà hi hagués qualque Segura Salado segur que la reivindicaria com a ensenya del país, ja que les barres, també allà, eren «només» el símbol personal del rei.

Consider un gran encert que l'amic Segura ens hagi promès no parlar més d'aquest assumpte. N'hi ha d'altres també molt interessants amb els quals podria invertir el seu temps. Per exemple, la forma com criaven conills els fenicis o una cosa així.

GABRIEL BIBILONI

(*) VICH I SALOM, Juan; MUNTANER BUJOSA, Juan. *Documenta Regni Majoricarum*. PM 1945.

LLUC

**Bolletí
de
subscripció**

NOM
DIRECCIÓ
POBLACIÓ

es fa subscriptor de la revista **LLUC** (300 ptes. per tot l'any 1978), quantitat que pagarà

..... enviant gir postal o taló bancari barrat
..... contra reembossament (o al cobrador domiciliari si viu a Ciutat de Mallorca)
..... per un rebut domicialitat a Banc o Caixa

Marcau amb una X la forma de pagament que us interressi.

Retallau i enviau aquest bolletí de subscripció a **LLUC**, apartat de correus 619, Palma de Mallorca, i rebreu puntualment al vostre domicili la nostra publicació bimestral.

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

"la Caixa"
de Catalunya i Balears

**70 Oficines a les Illes Balears
al servei de l'Estalvi i del Crèdit**

Delegació General de Balears:

Av. Alexandre Rosselló, 40 - CIUTAT DE MALLORCA

Oficines Centrals:

Via Laietana, 56 a 62 - BARCELONA

**Deu anys de fidelitat al nostre
poble i a la seva cultura**

**Volem ser un instrument indispensable
d'informació i comunicació
per a les Illes**

Col·laborau. Feis-vos-ne subscriptor.

Apartat 619 - Ciutat de Mallorca

Recordau el número nostre anterior:

Ordenació del territori (I)